

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 9 (67)
(травень 2014 р.)

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ	2
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС	
<i>Н. Тарасенко</i> Економічні реформи в Україні: декларації уряду чи реальні зміни?.....	3
<i>І. Беззуб</i> Співробітництво територіальних громад: український та європейський досвід.....	24
<i>С. Полтавець</i> Вітчизняне антикорупційне законодавство: спроби впровадження.....	33
<i>Л. Присяжна</i> Ломбарди на ринку фінансових послуг.....	36
<i>О. Кривецький</i> Рідкісні захворювання в Україні набули законодавчого закріплення.....	41
ІНФОРМАЦІЙНА ПРОЕКЦІЯ МІСЯЦЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ	
<i>А. Бергелський</i> <i>Ю. Половинчак</i> Узагальнений аналіз моніторингу повідомлень українських та зарубіжних засобів масової інформації щодо України за березень – квітень.....	46
ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА	
<i>М. Костенко</i> Правосудие в Криму.....	51
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *	53

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Виконуючий обов'язки Президента України підписав Закон «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою»

О. Турчинов підписав Закон України від 17.04.2014 р. № 1223-VII «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою».

Документ було подано до Верховної Ради ще у 2012 р., проте лише у квітні 2014 р. він був прийнятий парламентом. Ініціатори законопроекту – М. Джемільєв та В. Таран. Документ має на меті визначення осіб, депортованих за національною ознакою, встановлення гарантій держави щодо відновлення їхніх прав, принципів державної політики та повноважень органів державної влади і органів місцевого самоврядування у сфері відновлення прав цих осіб.

Прийнятий Закон містить комплекс основних правових, економічних та соціальних питань щодо гарантованого забезпечення прав осіб депортованих за національною ознакою. Документ регламентує конкретні механізми щодо встановлення факту депортації і визнання статусу депортованих осіб, порядку та умов їхньої реабілітації, особливості компенсації та реституції за вилучене внаслідок депортації майно.

Згідно з Законом депортованою особою визнається особа, яка набула громадянства України і належить до:

- осіб кримськотатарського народу, представників інших національностей (громадян колишнього СРСР), які були насильницьки переселені за національною ознакою на спецпоселення згідно з рішенням органів державної влади колишнього СРСР або союзних республік з місць постійного проживання, що є територією сучасної України;

- осіб (громадян колишнього СРСР), які були примусово направлені на спецпоселення до членів своїх сімей після закінчення військової служби, повернення з евакуації, відбуття примусових робіт, покарання тощо;

- осіб (громадян колишнього СРСР), які на момент депортації перебували за межами місць постійного проживання (на військовій службі, в евакуації, на примусових роботах, у місцях позбавлення волі тощо), але на яких згодом були поширені обмеження прав і свобод за національною ознакою, у тому числі заборона на повернення і проживання в місцях постійного проживання;

- осіб, які народилися в сім'ях депортованих осіб до моменту їх повернення в місця постійного проживання, але не пізніше набрання чинності цим Законом.

У Земельному кодексі України з'явиться норма, відповідно до якої громадянам України з числа депортованих осіб, які поселилися в сільській місцевості, державою забезпечується безкоштовна передача у власність землі

сільськогосподарського призначення в розмірі земельного паю, визначеного для цієї місцевості, за рахунок земель запасу та резервного фонду в разі їх наявності.

У Законі зазначається, що депортованим особам, які повернулися в Україну для постійного проживання, створюються умови для забезпечення життєдіяльності, задоволення соціальних, культурних та освітніх потреб.

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Економічні реформи в Україні: декларації уряду чи реальні зміни?

Зміна влади в Україні поставила на порядок денний ряд нових завдань, серед яких з огляду на економічну реальність, яка дісталася новому уряду країни, одним з найпріоритетніших є проведення економічних реформ.

Дослідження суспільно-політичних очікувань громадян, проведене соціальною «Рейтинг» у квітні 2014 р., продемонструвало, що переважна більшість громадян України – 63 % – першочерговою реформою, яку потрібно здійснити в Україні, визначають боротьбу з корупцією, 61 % вважають, що найбільш потрібними є економічні реформи, 42 % найбільш значущими вважає проведення реформ в армії та оборонній галузі. Мовне питання, на якому часто спекулюють антиукраїнські політичні сили, отримало лише 6 % прихильників (<http://infolight.org.ua/content/suspilno-politychni-ochikuvannya-gromadyan-kviten-2014>).

Нова влада отримала в спадщину Державний бюджет, що був прийнятий на початку року урядом М. Азарова і мав дефіцит 71,5 млрд грн. До того ж закладені в бюджеті 395,3 млрд грн доходів були нереальними – за підрахунками нового уряду, вони були на 44,1 млрд грн вищими, ніж може дати економіка. Тобто фактичний дефіцит мав становити 115 млрд грн, або чверть видатків. Тож перші антикризові рішення стосувалися змін до Держбюджету на 2014 р. Уже 1 березня уряд ухвалив відповідну Постанову «Про економію державних коштів і недопущення втрат бюджету», згідно з якою уряду без спеціального дозволу заборонено створювати нові установи, збільшувати кількість працівників, заповнювати вакантні посади і вдаватися до інших дій зі збільшення кількості штатних працівників у держапараті. Крім того, державним установам заборонили витратити бюджетні кошти на ремонти, придбання автотранспорту, мобільних телефонів, ноутбуків, обслуговування мобільних телефонів, оплату чартерних рейсів.

У рамках оптимізації бюджетних витрат голова Міністерства фінансів О. Шлапак анонсував «зачистку» деяких бюджетних програм і державних проєктів. За словами міністра, скорочено 42 програми, які емігрували з бюджету в

бюджет і фінансувалися на 1–2 % на рік. Кабмін також переглянув понад 80 рішень попереднього уряду щодо окремих державних проектів. Це, зазначає чиновник, дасть змогу зекономити 48 млрд грн.

Урядовці також «заохочують» до економії місцеві органи влади. Так, уряд ухвалив постанову щодо збалансування місцевих бюджетів у 2014 р. в процесі їх виконання. За словами О. Шлапака, уряд вимагає від регіонів збільшити доходи бюджетів на 2 % і скоротити видатки на 1 %. «До кінця поточного місяця вони повинні відзвітувати, у який спосіб це їм вдасться зробити», – наголосив міністр фінансів.

О. Шлапак повідомив, що протягом двох місяців буде проведено інвентаризацію державних резиденцій, дач, будинків відпочинку та оздоровчих закладів, після чого об'єкти нерухомості будуть передані Фонду держмайна для подальшої реалізації. Загалом, за підрахунками міністра фінансів, перераховані заходи мають зекономити державі 500 млн грн уже у 2014 р.

Задля наповнення бюджету уряд ініціював збільшення податкового навантаження. Урядовий антикризовий пакет, що передбачає підвищення податків, акцизів і зборів і, за оцінками Кабміну, має збільшити доходну частину бюджету приблизно на 44 млрд грн із розрахунку на рік, було ухвалено парламентом 27 березня. Запропоновані закони, за словами Прем'єра А. Яценюка, на оплески не заслуговують, «бо доводиться обирати між поганим та дуже поганим», але вселяють надію, що запропонованим рішенням аплудуватимуть уже наступні покоління.

Так, законопроект № 4576 «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» передбачає підвищення тарифів на газ і тепло. Як повідомив А. Яценюк під час презентації в парламенті урядового антикризового пакета, Україна нині утримує першість за витратами електроенергії на 1 дол. продукції, маючи при цьому найнижчу ціну на газ для населення. За словами Прем'єра, досі українці платили 84 дол. за 1 тис. куб. м блакитного палива, тоді як у Росії вона становить 128 дол. за 1 тис. куб. м. Населення Вірменії сплачує за газ 380 дол. за 1 тис. куб. м, Молдова – 470 дол. за 1 тис. куб. м, Болгарія – 605 дол. за 1 тис. куб. м. Схожа ситуація і з оплатою за тепло: середній тариф по Україні становить 22,7 дол., тоді як у Росії – 39,15 дол. Відтак усі зусилля уряд спрямує на те, аби привести ці показники у відповідність з економічно обґрунтованим рівнем чи хоча б наблизитися до нього.

«У сьогоднішніх умовах ми зобов'язані підняти тарифи на енергоносії, щоб не збанкрутувала країна, щоб привести у відповідність навіть не до економічно обґрунтованого рівня, а хоча б до рівня Росії», – зазначив Прем'єр А. Яценюк. Крім того, підняття тарифів було однією з умов МВФ для надання кредиту.

Підвищення тарифів буде поетапним і триватиме до 2018 р. Згідно із законопроектом, збільшення цін на газ для населення передбачається вже з 1 травня на 50 %. Водночас підвищення тарифів супроводжуватиметься впровадженням нової системи соціальної підтримки, яка охопить до 30 %

населення. «Кожна малозабезпечена сім'я буде додатково отримувати до 500 грн на оплату», – зазначив А. Яценюк.

За словами експертів, у разі збереження нинішніх тарифів уже в 2017 р. Україну могла б очікувати катастрофа у сфері електроенергетики. Директор аналітичної групи «Да Вінчі» А. Баронін переконаний, що зростання тарифів – це єдиний шлях до підвищення енергоефективності економіки і важливий крок для притоку інвестицій в енергетичну сферу. Разом з тим аналітик пропонує більш зважено підійти до зниження соціальних ризиків, переглянути діючу систему дотацій і пільг. Першочергове завдання – упорядкувати систему адресної допомоги тим, хто насправді її потребує.

Непопулярні реформи, зокрема підвищення цін на енергоносії для населення, здатні вивести Україну з кризи за рік-півтора, вважає гендиректор інвесткомпанії Concorde Capital I. Мазепа. «Населенню одразу буде нелегко, але йому і так давно нелегко. Якщо уряд не піде на цей крок зараз, з якихось політичних причин вирішить його відкласти, то підвищення тарифів усе одно відбудеться, тільки трохи пізніше. Це потрібно чесно визнати і все ж реалізувати ряд заходів, які будуть непопулярні в короткому періоді, але в довгостроковому здатні значно підкоригувати спадну економіку, і протягом 12–18 місяців вивести її з кризи», – підкреслив він.

І. Мазепа вважає, що поточна економічна ситуація в країні плачевна, але її можна вирівняти. «І уряд уже зробив перші стабілізаційні кроки. Це – секвестр державного бюджету і держвидатків орієнтовно на 80 млрд грн, розв'язання проблеми непогашеного ПДВ шляхом випуску облігацій. Крім того, у країні відбулася девальвація, яка стимулює інфляцію – і це вже позитивний результат», – пояснив він.

На його думку, ситуація в українській економіці може змінитися доволі швидко на краще за умови проведення реформ і підтримки міжнародними донорами. Єдиною загрозою сьогодні для України є тільки ризик військового вторгнення з боку Росії (http://ukr.lb.ua/news/2014/03/25/260634_nepopulyarnie_reformi_vivesti.html).

Законом встановлено прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб. Податок на доходи громадян, починаючи з 300 тис. грн, становитиме 20 %, з 500 тис. грн – 25 %. Таких людей у країні, за попередніми підрахунками, 300 тис., які володіють 60 % всіх активів в Україні. «1,7 % багатих українців повинні заплатити податки, щоб 98 % українців відчули, що в країні прийшов час соціальної справедливості», – пояснив Прем'єр цю ініціативу. Водночас було вирішено відмовитися від оподаткування доходів з банківських депозитів, принаймні в цьому році.

Зарплати бюджетників і пенсій заморозять на поточному рівні – вони підвищуватимуться тільки на рівень інфляції, аби компенсувати зростання цін. Мінімальну зарплату та прожитковий мінімум протягом цього року уряд вирішив не змінювати. «Вони залишатимуться на тому рівні, що був встановлений на

1 січня цього року», – заявив А. Яценюк.

Пенсійні виплати, які перевищують 10 тис. грн, пропонується оподатковувати на 15 %. Крім того, пенсії держслужбовців, суддів, прокурорів, слідчих, працівників місцевого самоврядування, дипломатів та ін. пропонується перевести на загальний принцип нарахування – у розмірі 70 % від зарплати. Таке рішення, у сукупності з іншими заходами, дасть змогу вже у 2014 р. знизити витрати Пенсійного фонду на 1,358 млрд грн.

Зменшувати бюджетні витрати планують також шляхом скорочення близько 24 тис. чиновників, 79,4 тис. працівників МВС, 3,35 тис. співробітників СБУ, 2,263 тис. працівників прокуратури. Лише на звільненні силовиків планують заощаджувати 1,35 млрд грн на рік.

Закон збільшує ставки акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби на 25 %, пиво – на 42,5 %. Таким чином, сукупне підвищення ставок на спирт та алкогольні напої у 2014 р. становитиме 39 %, на тютюнові вироби – 31,5 %, на пиво – 42,5 %.

Введено також збір у розмірі 0,5 % при купівлі валюти. Причому платити його будуть і юридичні, і фізичні особи, у безготівковій і готівковій формі.

Серед інших непопулярних заходів – уніфікація виплати допомоги при народженні дитини. Тепер розмір допомоги становитиме 41 тис. 280 грн, незалежно від кількості дітей у сім'ї.

У цілому в Кабміні зазначають, що оголошені реформаторські рішення уряду не остаточні. Після докладного вивчення та всебічної експертизи щось можна змінити, щось додати, дещо проігнорувати. Більшість експертів також ставляться до економічної програми нового уряду з урахуванням перспективи переглянути деякі її статті та положення.

Експерти поки не прогнозують, наскільки швидким виявиться ефект від непопулярних кроків уряду, але переконані, що завдяки їм Україна зможе вийти зі стагнації. «Нині вже неможливо приймати такі закони, які дозволяли б врахувати повною мірою і необхідність виходу з глибокої кризи в економіці, і гарантувати ту планку соціальних виплат, яку традиційно підтримували, багато в чому на шкоду економічному зростанню, усі уряди і всі президенти, – вважає директор Інституту соціально-політичного проектування “Діалог” А. Міселюк. – Тому зараз, власне, і доводиться чимось жертвувати. Але, за великим рахунком, є підстави, що найбільш незахищені верстви населення не будуть зачеплені цими мірами і в законі передбачена компенсація для них і підтримка».

На думку експерта, збільшення кількості бідних сімей у 2,5 раза, про яке заявляв Прем'єр А. Яценюк, не відбудеться. «У нас рівень бідності плаваючий. Немає чіткої межі, де починається бідність і кого загальноприйнято вважати бідним. “Затягнути паски” дійсно доведеться практично більшості верствам населення і збільшиться кількість тих, чий рівень життя знизиться. І це в першу чергу торкнеться тих, кому будуть урізані виплати. Але якщо уряд буде не тільки змушувати затягувати паски, але й давати можливості розвивати свою

підприємницьку активність, то як мінімум не відбудеться такого катастрофічного, у разі, збідніння населення, – пояснив А. Міселюк. – Якщо порівнювати антикризові закони із дзвінками в театрі, то це був тільки перший. За ним має бути ще другий, третій. Бо обмежуватися заходами тільки фіскальної економії – це, власне, досвід європейських країн післякризового реагування. Він довів, що тільки цим обмежуватися безперспективно. Необхідні ще якісь кроки, які будуть сприяти поживленню підприємницької активності, залученню інвестицій. А для цього потрібно комплексно підходити і не зводити зусилля тільки до того, аби відшукати в нашому убогому бюджеті якісь можливості, або щось десь урізати, утиснути, і тільки за рахунок цього намагатись витягнути країну з нинішньої кризової ситуації.

Ці кроки дійсно необхідні, але ними все не має обмежуватися. Я сподіваюся, що уряд це розуміє і робитиме і наступні кроки, які здатні створити фундамент для подальшого розвитку економіки» (<http://news.finance.ua/ua/~2/2014/03/28/322458>).

Водночас, на думку експертів, реформи, заявлені Кабміном, занадто довго перебували в стадії розроблення. Зокрема, необхідність секвестру Держбюджету була очевидною з перших днів зміни влади. На те ж, щоб підготувати відповідний законопроект і винести його на голосування до сесійної зали, витратили місяць.

Однією з головних проблем, на розв'язання якої новим міністрам необхідно спрямувати свої зусилля, є корупційні схеми, укорінені в багатьох сферах. На думку директора Центру міжнародної економіки і міжнародних відносин О. Устенка, певні кроки в цьому напрямі вже зроблено, зокрема проголосовано у ВР проект закону про здійснення державних закупівель. Але навряд чи ці заходи можна вважати достатніми, вважає експерт.

Дуже близька до теми антикорупційних ініціатив і потреба реформувати держуправління. Новий Кабмін спробував ініціювати зміну формату роботи державних органів, щоправда, почав з показового «затягування пасків» і зміни вивісок на міністерствах. Так, повноваження Міндоходів знову розділили між двома відносно автономними відомствами – Податковою та Митною службами з призначенням їхніх керівників. Крім того, «перекроювання» зазнало і Мінпромполітики, перетворене в Міністерство промислової політики і торгівлі.

На думку О. Устенка, ці дії уряду важко назвати продуктивними, оскільки широкомасштабної реформи з урахуванням міжнародного досвіду так і не ініційовано. «І починати її потрібно не з об'єднання двох міністерств – це нічого принципово не змінить», – каже О. Устенко (<http://forbes.ua/ua/nation/1368303-kabmin-kamikadze-misyac-krutogo-pike>).

Голова Комітету економістів України А. Новак, зі свого боку, вважає, що пропозиції уряду виглядають радше як косметичний ремонт, ніж зміна економічної системи. У ситуації, у якій опинилася Україна, уряд мав би працювати у двох напрямках – оперативна робота та стратегічна, переконаний експерт. Оперативної реакції уряду насамперед потребує державний борг України.

У ситуації, що склалася, треба говорити про списання державного боргу. Наприклад, Польщі списали в 1990-х роках 50 % боргу. Аргументували так: для полегшення переходу до ринкових відносин. Нещодавно було списано 85 % боргу Греції – для покращення фінансового стану країни. Але в Польщі і в Греції не було ні військової інтервенції, ні людських жертв, як це є в нас. В Україні є набагато більше аргументів, щоб просити світових кредиторів списати частину державного боргу. А. Новак вважає, що Україна може розраховувати на діапазон від 50 до 85 %. Щоправда, можна почати й з більшої суми, але це питання Україна має обов'язково порушити.

Списання державного боргу матиме потрійний ефект. По-перше, ми зможемо формувати бездефіцитний держбюджет на поточний рік і на наступні два роки. По-друге, кредитний рейтинг України підвищиться, а нові кредити нам обійдуться значно дешевше. По-третє, нові кредити ми витратимо не на погашення старих боргів, а на економічний розвиток.

Щодо стратегічних змін – це реформи насамперед структури уряду та усієї вертикалі влади країни. Зміна економічної системи – це зміна законодавчого поля, яке забезпечує економічну діяльність, а саме кодексів – Податкового, Бюджетного, Монетарного, Соціального, Трудового, Господарського. Поки що таких ініціатив не чути. Натомість спостерігаємо популізм: економія на машинах, пальному. Уся економія на автопарку чиновників та його утриманні – 200 млн грн за рік, а якщо закрити одну офшорну схему, одразу матимемо 20 млрд (<http://molbuk.ua/publicacii/71241-ekonomiya-uryadu-na-mashynakh-se-populizm.html>).

Голова комісії УСПП з питань економічної політики Ю. Дрогвоз стверджує, що, виходячи з норм прийнятих документів, про створення передумов для економічного зростання в Україні взагалі не йдеться. Збільшення ставок акцизів на ряд товарів необгрунтовано збільшить податкове навантаження на бізнес і призведе до підвищення цін на внутрішньому ринку для населення, вважає вона. Зростання ставок податків на паливо призведе до зростання тарифів у транспортній сфері. «А внаслідок запропонованого порядку оподаткування доходів фізичних осіб, у тому числі відсотків і дивідендів, буде значно ускладнено адміністрування податку», – каже вона (<http://forbes.ua/ua/nation/1368230-deputatiz-atverdili-paket-antikrizovih-zakoniv>).

Чимало претензій мають аналітики й до поспішного скорочення державного апарату, адже це призведе до значного збільшення кількості безробітних у державі, утримання яких ляже на плечі центрів зайнятості. Хоча саме по собі скорочення чиновницького апарату доволі популярне серед громади.

Загалом у цьому році Кабінет Міністрів очікує скорочення ВВП України на 3 %. Саме такий прогноз закладено до нової редакції Державного бюджету. Економічні експерти вважають цей прогноз оптимістичним і назвали кілька причин, через які уникнути більшого спаду економіки цього року не вдасться (http://www.ukrinform.ua/ukr/news/eksperti_vvagayut_optimistichnim_uryadoviy_prog

noz_shchodo_stanu_ekonomiki_v_2014_rotsi_1923112).

Як пояснив директор Інституту світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України О. Устенко, «в умовах необхідності зниження дефіциту держбюджету, як правило, економіка показуватиме або зниження темпів зростання, або падіння. При цьому знижуються витрати домогосподарств, і це дає додатковий імпульс для зниження економіки країни». На його думку, урядовий прогноз ВВП цілком реальний, але оптимістичний.

Як зазначає генеральний директор аналітичного департаменту компанії Pro-Consulting.ua О. Соколов, негативні прогнози зростання ВВП пояснюються важкою політико-економічною ситуацією, яка склалася в Україні. «На сьогодні бізнес займає вичікувальну позицію, оскільки не зрозумілі перспективи. Це негативно позначається на рівні виробництва та зовнішньої торгівлі», – вважає експерт. При цьому його прогноз щодо економіки трохи кращий за урядовий – «мінус» 2 %.

Менш оптимістичний президент Українського аналітичного центру О. Охріменко, який очікує у 2014 р. істотного просідання виробництва з усіх галузей, у тому числі й щодо сільського господарства, яке раніше виступало «локомотивом» української економіки. «Через політичну кризу в країні частина бізнесу зупинилася, а частина – пішла у тінь. Крім того, бізнес дуже боїться рейдерських захоплень і переділу власності. Як результат, у 2014 р. дуже ризиковано розвиватися, тому бізнесмени прагнутимуть працювати по мінімуму. Скоріше за все, реальне скорочення ВВП буде на рівні 5–6 %. І це найбільш оптимістичний прогноз».

На думку головного фінансового аналітика рейтингового агентства «Експерт-рейтинг» В. Шапрана, сценарії розвитку вітчизняної економіки доведеться ще неодноразово переглядати. Уряд прогнозує інфляцію на рівні 12 %, однак девальвація гривні з початку 2014 р. уже становила 25–30 %. За таких темпів девальвації та підвищення цін на газ інфляцію буде важко утримати на прогнозованому рівні, припускає фахівець.

Економісти зійшлися на думці, що найвідчутніший удар по українській економіці здатна завдати РФ, на яку припадає близько 25 % українського експорту. «Немає жодних сумнівів, що Росія може заподіяти серйозних збитків нашій економіці за рахунок запровадження заходів нетарифного обмеження. І ті 0,5 млрд дол., які, за оцінкою європейців, можуть відіграти наші експортери на європейському напрямі, явно не компенсують втрат», – констатує О. Устенко.

Як зазначає О. Соколов, песимістичний сценарій передбачає подальше погіршення торговельних відносин із РФ, товарооборот з якою у 2013 р. наближався до позначки 40 млрд дол. США, а також загострення кризи всередині України. Такий розвиток подій змусить вітчизняний бізнес переорієнтуватися на нові ринки збуту, що може призвести до ще більшого зниження ВВП – «мінус» 4–5 %.

За прогнозами О. Охріменка, у разі загострення конфлікту з Росією можна

чекати обвалу ВВП України мінімум на 10–15 %. Він також вважає, що погіршення рівня життя відчують насамперед українці, зайняті на підприємствах, орієнтованих на поставки продукції в Росію (машинобудування, харчопром), а також, які працюють у роздрібній торгівлі, сфері обслуговування (готелі, ресторани) і мас-медіа. «Наш центр прогнозує різке зростання безробіття цього року, що більш ніж удвічі перевищить офіційний», – зазначив О. Охріменко.

Аналітик МЦПД О. Жолудь, навпаки, упевнений, що різкого зростання безробіття не буде, оскільки багато структур, які співпрацюють з Росією, уже скоротили зайвий персонал, але можливе переведення працівників на неповний робочий день і відправлення їх у відпустки за свій рахунок. «Уряд має подати серйозну програму реформ, спрямовану на відродження економіки. На отримані від МВФ кредити потрібно будувати нові дороги, реконструювати комунальну сферу, що дасть змогу економити газ, модернізувати НПЗ, щоб випускати свій якісний бензин, а не закуповувати імпортований. Заодно вирішиться і проблема зайнятості», – вважає О. Жолудь.

Водночас досить поширеними є думки економістів, що за умови проведення реформ у рамках програми МВФ і поліпшення інвестиційного клімату в країні економіка України вже у 2015 р. демонструватиме зростання.

За прогнозами експертів групи UniCredit, ВВП України у 2014 р. знизиться на 6 %, а за підсумками 2015 р. зросте на 1 %. Утім, експерти групи зазначають, що прогноз по Україні може бути оптимістичнішим, враховуючи стабільну роботу нового уряду, який дотримується програми МВФ і просувається в роботі з підписанням угоди про зону вільної торгівлі.

Проект «Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік», нещодавно поданий Кабінетом Міністрів до Верховної Ради, передбачає, що зростання ВВП становитиме 1,7 % (у 2014 р. – падіння на 3 %), а ціни за рік зростуть лише на 5,4 % (прогноз на 2014 р. – 12–14 %) (<http://ukr.segodaya.ua/politics/pnews/stanet-li-ukraina-v-2015-godu-zhit-luchshe-mneniya-ekspertov-515308.html>). Зрости мають і показники промислового виробництва, а рівень безробіття – знизитися. Експерти, утім, оптимізму чиновників не поділяють, адже для того, щоб стабілізувати стан економіки, потрібні не тільки кредити від міжнародних структур, а й реформи, а про них влада поки що мовчить.

Як роз'яснили в прес-службі Мінфіну, який готував документ, розрахунки зроблені, виходячи зі співпраці з МВФ та іншими міжнародними фінансовими інституціями, і враховують, що у 2014–2015 рр. в Україну прийде не менше 24 млрд дол. кредитів. Також планується, що курс гривні буде ринковим, а не фіксованим і коливатиметься в межах 10–11 грн/дол. «Основні напрями бюджетної політики» Верховна Рада має затвердити до кінця травня, щоб уряд міг розпочати роботу над Держбюджетом 2015 р.

Як наголосив міністр економічного розвитку та торгівлі П. Шеремета, реальний стан економіки дає певні підстави для зваженого оптимізму на 2015–2016 рр. Щодо 2014 р., зважаючи на розбалансовану макросистему, низький рівень

конкурентоспроможності економіки, зниження національних рейтингів, вплив капіталу за кордон, критично низькі валютні резерви на фоні посилення девальваційних очікувань, тінізацію економіки, такого оптимізму, на жаль, немає, зазначив міністр.

За словами урядовця, економіка України є хронічно залежною від подвійного дефіциту. Перший – це фіскальний дефіцит, другий – торговельний. «Ці проблеми накопичувалися в державі тривалий час і потребують першочергового вирішення», – зауважив міністр. Водночас він додав, що стабілізуючим фактором виступатиме кредит від МВФ. П. Шеремета зазначив також, що в I кварталі 2014 р. очікується зменшення промислового виробництва на 5 %, будівництва – на 6,4 %, експорту – на 7,4 %.

«Частковим компенсатором виступає внутрішній попит, але він не трансформувався в нарощування внутрішнього виробництва. Отже, якщо говорити про прогноз на 2014 р., то перспективи розвитку економіки в поточному році є доволі хиткими. Загрозою виступає накопичення зобов'язань і той рівень зарегульованості, який складався десятиліттями», – сказав він.

Стримуючими факторами, за його словами, також є вже проведений секвестр бюджету, зростання курсу та цін на газ. «У результаті ми так чи інакше матимемо звуження внутрішнього споживчого попиту домогосподарств. Але потрібно зауважити, що це є та частина ліків, які мають бути прийняті, щоб стабілізувати всю макроекономічну ситуацію», – наголосив він.

Відтак у 2014 р., за оптимістичними прогнозами, очікується зниження ВВП на 3 %, серйозне зростання цін на споживчому ринку. «У результаті цих проблем та інших негативних факторів зростання економіки може відбутися в кінці року або на початку наступного, але за реалізації дисциплінованих, структурних, фундаментальних реформ», – наголосив міністр (http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sheremeta_tsey_rik_bude_problemnim_cherez_reformi_yaki_treba_realizuvati&objectId=1306972).

Водночас П. Шеремета переконаний, що економічні реформи в Україні можливо провести за три-шість місяців. В інтерв'ю виданню «Комерсант-Україна» він заявив, що «все залежить від політичної волі. Грузія показала, що при її наявності можна все зробити дуже швидко». «Я розділив би свої завдання на три групи. У короткостроковій перспективі – це боротьба з корупцією. У середньостроковій перспективі – а в умовах роботи нашого уряду це питання одного-двох місяців – основним завданням стане здешевлення і спрощення ведення бізнесу в Україні. Для цього необхідно впровадити норми, які дуже швидко можуть дати позитивний економічний ефект. Третє – збільшення конкурентоспроможності України завдяки її людському капіталу. Для розвитку бізнесу та залучення інвестицій в країну нам потрібно пропонувати працівників відповідної кваліфікації. Це довгострокова мета», – констатував П. Шеремета.

Він також зазначив, що має намір орієнтуватися на Грузію, Сінгапур і

Малайзію під час проведення там реформ. Міністр додав, що має намір активізувати діалог з ЄС, але при цьому не має намірів відмовлятися від співпраці з Росією (<http://euromaidanonline.com/pavlo-sheremeta-na-reformi-v-ukrayini-neobhidno-tri-shist-misyatsiv>).

Перше, що необхідно зробити країні, вважає П. Шеремета, – це радикально полегшити ведення бізнесу. «За рейтингом легкості ведення бізнесу Україна перебуває на 152-му місці. Сінгапур займає перше місце, Грузія – 16, Малайзія – 18. Тобто ці країни входять до першої двадцятки. І Грузія довела, що це робиться за два роки. Це елементарно відбувається, якщо є на це політична воля. У Малайзії акціонерні товариства реєструються за один день, компанія – за одну годину. Це є пріоритет номер один. Пріоритет номер два – освіта. Тобто людей треба вчити англійської мови, китайської мови. Але якщо залишиться корупція, немає сенсу визначати пріоритетні галузі», – переконаний урядовець (<http://gk-press.if.ua/node/6562>).

Стимули для нового якісного економічного зростання, за словами міністра економіки та торгівлі, передбачає так званий «плюсовий пакет». Усього розроблено 20 законопроектів, ключовим завданням яких є полегшення й здешевлення ведення бізнесу.

Уже ухвалено 9 квітня Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (реєстр. № 2436а). На черзі – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» (реєстр. № 2258а), «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (реєстр. № 2011-1), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» (реєстр. № 2013а) та інші законопроекти. Усього вже зареєстровано 14 законопроектів, прийняття яких парламентом уряд очікує за кілька місяців (<http://gazeta.dt.ua/finances/pavlo-sheremeta-diagnoz-podviynahronichna-deficitozalezhnist-.html>).

Говорячи про точки зростання країни, П. Шеремета зазначив: «Ті рішення, які були запропоновані та підтримані ВР, можна назвати “хірургічним набором”. Нам треба було йти на такі заходи внаслідок дуже великого дефіциту бюджету, власне, нереалістичного бюджету. Тому ми дякуємо Верховній Раді, що вона пішла на цей крок, хоча це тяжкий і болючий шлях. Але далі треба включати інші заходи. Якщо продовжувати говорити медичною термінологією, то це – терапія та реабілітація».

Поряд із впровадженням економічних реформ П. Шеремета вважає, що вкрай важливо спілкуватися й прислухатися до громадськості. У списку формальних і неформальних механізмів впливу громад на рішення уряду міністр назвав такі:

- активно діюча Громадська рада при Міністерстві економічного розвитку та торгівлі;
- залучення громадських активістів, які є платниками податків і суб’єктами

реформ;

- спілкування в соціальних мережах;
- запуск громадських приймалень.

Міністр економіки також повідомив, що робоча група за участі фахівців Міністерства економічного розвитку і торгівлі та ряду інших відомств має намір у найближчі місяць-два презентувати Стратегію нової податкової політики держави. «Група формується, поки уряд розробляє принципи податкової системи, – сказав П. Шеремета. – Термін роботи не роки, а місяці, місяць-два піде на розробку Стратегії». При цьому він підкреслив, що податкова система має бути ефективною, простою, передбачати зниження кількості податків і часу на їх адміністрування при одночасному розширенні бази оподаткування (<http://uacrisis.org/ua/temporary-removal-of-sustom>).

Тим часом керівництво банківської системи намагається переконати громадськість у тому, що фінансова система починає «одужувати». Відплив депозитів з банків країни значно сповільнився, повідомив заступник директора Генерального департаменту грошово-кредитної політики Національного банку України О. Арсенюк. «Ситуація на грошово-кредитному ринку все ще залишається дещо напруженою. Одночасно ми вже спостерігаємо відчутні ознаки поступової стабілізації ситуації, – переконує банкір у відео, розміщеному на сайті НБУ. – Якщо ми візьмемо період із початку квітня, то темпи відпливу депозитів фізичних осіб із банківської системи в рази менші, ніж ми спостерігали в березні». Чинник підкреслює, що збільшення Нацбанком облікової ставки (з 6,5 до 9,5 % річних) разом з іншими заходами стане додатковим стабілізуючим чинником на грошово-кредитному ринку: стимулюватиме відновлення ресурсної бази банків і позитивно вплине на кон'юнктуру валютного ринку за рахунок зниження спекулятивного тиску (<http://m.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/kredit-mvf-dast-lishe-chas-dlya-reform>).

Однак рекордні темпи девальвації гривні викликають в експертів ряд критичних оцінок. Директор Центру міжнародної економіки і міжнародних відносин О. Устенко, зокрема, вважає, що гнучкий курс – колосальна помилка в умовах, коли населення «більше не грає на валютному ринку, оскільки його ресурси закінчились і запасу міцності у нього немає». Банки, які отримують рефінансування від регулятора, як вважає експерт, не транспарентні. Падіння ж курсу гривні «розкручене помилками Нацбанку». Підвищення облікової ставки НБУ, яке має демонструвати посилення монетарної політики, не стало дієвим гальмом, що оберігає гривню від падіння, а навіть, за оцінкою О. Устенка, збільшило кут «падіння гривні з приблизно 30 до 45 градусів».

На думку управляючого партнера компанії «Капітал Таймс» Е. Наймана, у нинішніх котированнях гривні 10–20 % політичної складової, або, інакше, надлишкової «військової премії». Якщо воєнні дії на Сході України вдасться припинити, то ситуація на валютному ринку стабілізується. Якщо ж будуть нові загострення й «розповзання політичної кризи» на інші регіони, то це дедалі

сильніше тиснутиме на курс національної валюти. Кредит МВФ, який, скоріше за все, буде невдовзі отримано, експерт називає позитивним, але все-таки лише додатковим чинником. На думку Е. Наймана, убивчою для економіки є ціна газу, оголошена Україні Росією. Утім, експерт вважає, що Українська держава може за три-чотири місяці вирішити цю проблему. Якщо ж цього не відбудеться, то доведеться ще більше піднімати тарифи для населення з усіма відповідними наслідками.

Е. Найман не сумнівається, що українська влада здатна виконати умови МВФ для отримання кредиту, але ставить під сумнів здатність української влади проводити реформи власними ресурсами та мізками. Експерт стверджує, що МВФ своїми короткостроковими (на два роки) позиками «лише купив Україні час для проведення реформ». Якщо ми в нього не вкладемося, зазначає експерт, бути біди. Поки ж спроби влади провести в країні реформи близькі до провальних. Е. Найман називає поспішним «ляпом» ухвалений практично без обговорення, без консультацій із бізнесом та експертами антикризовий закон про додаткові податки. «Як і раніше, усе робиться кулуарно – це не реформи», – говорить експерт.

Проте О. Устенко впевнений, що в нинішніх українських проблемах приховані ще й колосальні стимули для того, щоб підвищувати конкурентоспроможність і шукати для нашої економіки нові ринки. Вихід один – розвивати малий і середній бізнес, який для України набуває статусу питання національної безпеки, оскільки «такої кількості безробітних Україна не потягне». Настільки ж важливо для країни стати привабливою для інвестицій, створити привабливий інвестиційний клімат, говорить О. Устенко.

Позитивною подією для української економіки стало рішення ЄС про одностороннє скасування мита на експорт українських товарів, яке набуло чинності 22 квітня (http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-Spro-skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877). «Мито на товари, вироблені в Україні, має бути знижене або скасовано», – ідеться в Офіційному журналі ЄС. Повідомляється, що торгові преференції для України набудуть чинності протягом двох тижнів після публікації. Разом з тим ці заходи не спрямовані на те, щоб замінити зону вільної торгівлі, і діятимуть тільки обмежений період – до 1 листопада 2014 р.

Така одностороння міра встановить пільговий доступ на ринок ЄС для українських експортерів у повній відповідності до графіка поступок, які були досягнуті під час переговорів про зону вільної торгівлі. У свою чергу Україна не повинна надавати додатковий доступ для експорту з ЄС. Передбачається, що тимчасова відміна митних зборів призведе до економії 500 млн євро. Із них, як очікується, близько 340 млн євро можуть надійти від збільшення експорту і близько 97 млн євро – від скасування експортних мит (http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-S-pro-skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877).

Європейські мита будуть знижені на 94,7 % для української промислової продукції та на 82,2 % для українського аграрного експорту. Проте для таких товарів, як крупи, яловичина, свинина, м'ясо птиці, замість повного зняття мит, застосовуватимуться безмитні квоти, коли експорт української продукції буде дозволений у певних обсягах.

З 1 листопада Київ і Брюссель вийдуть на повне підписання Угоди про асоціацію, і має запрацювати повноцінна зона вільної торгівлі між Україною і ЄС, коли торговельні мита будуть зменшені не тільки з боку Євросоюзу, а й з боку України (хоч і більш поступово та з перехідним періодом для багатьох європейських товарів).

Посол ЄС в Україні Я. Томбінський вважає, що півроку до 1 листопада є шансом для українських підприємств підготуватися до «справжньої» зони вільної торгівлі. «З 1 листопада працюватиме зона вільної торгівлі за тими ж принципами, за якими зараз відкривається для України європейський ринок. Українським виробникам нададуть можливість підготуватися і поліпшити свої можливості на європейському ринку», – заявив посол ЄС у Києві.

Водночас він попередив, що європейський ринок є перенасиченим і дуже вибагливим, тому привернути увагу європейських споживачів є складним завданням. «Європейський ринок є ринком споживача. Він не є ринком, де є дефіцит товарів. До європейського ринку треба прийти із продуктами, які є не тільки конкурентоспроможні за ціною, але і за якістю».

З іншого боку, зазначає дипломат, ЄС потроху виходить з економічної кризи, а це означає, що зростає і попит, і інвестиційні можливості європейців. Тому Я. Томбінський радить українським підприємцям використати нагоду не тільки для того, щоб потрапити на європейський ринок, але й для того, аби залучити європейських інвесторів в Україну. «Є також і можливість для європейських виробників, у яких вже є українські партнери, виробляти свої товари в Україні, і експортувати їх до ЄС за стандартами, які відповідають європейським», – каже Я. Томбінський (http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2014/04/140418_ukraine_eu_trade_az.shtml).

За словами члена парламентського Комітету з питань економічної політики К. Ляпіної, українські бізнесмени мають враховувати, що такі надзвичайно привабливі можливості довго не триватимуть. «Це вікно можливостей не буде тривалим, це буде лише півроку. Навіть коли ми підпишемо угоду про зону вільної торгівлі, режим торгівлі вже не буде таким сприятливим», – зазначає депутат.

Від самого початку переговорів про запровадження зони вільної торгівлі між Україною і ЄС більшість оглядачів висловлювали прогнози, що найбільше виграють українські аграрії, хоча і виробники промислової продукції, особливо металу, які вже давно експортують свою продукцію до Європи, матимуть прибутки від скасування мит. За підсумками минулого року експорт товарів з України в країни ЄС за рік зріс до 26,5 % – 16,8 млрд дол. Найбільше вітчизняні

виробники постачали до країн ЄС чорних металів і виробів з них – 26,2 % від загального обсягу експорту до ЄС. Трохи менше – 10,5 % – руди, шлаків і золи, зернових культур – 10,3 %, електричних машин – 9 %, насіння і плодів олійних рослин – 7,4 %, палива мінерального, нафти і продуктів її перегонки – 6,3 %, деревини і виробів з деревини – 3,6 % (<http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/shans-yakiy-ne-mozhna-zmarnuvati>).

Утім, квоти, у межах яких ЄС «пускає» до себе українську агропродукцію без мит, зовсім невеликі. Наприклад, по м'ясу птиці вони становлять 36 тис. т на рік, яловичині – 12 тис. т, свинині – 40 тис. т, яєчним продуктам – 3 тис. т, зерну – 1,6 млн т, цукру – 20,7 тис. т, молоку, вершкам – 8 тис. т. Для порівняння: минулого року Україна виробила 63 млн т зерна, 11,5 млн т молока, близько 0,75 млн т свинини, 0,4 млн т яловичини, 1,2 млн т м'яса птиці, стільки ж цукру. Із перерахованих категорій з точки зору «питомої ваги» Європи в загальному експорті української агропродукції можна виділити тільки зерно, точніше кукурудзу: торік майже 43 % експорту цієї культури, або 7,1 млн т, з України припало на ЄС (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/23/264134_ukrainskie_tovari_evropeyskih.html).

Хоча розмір наданих квот і не значний, деякі з них ми все одно можемо не виконати – особливо це стосується м'ясомолочної групи. На процедуру погодження дозвільних документів для допуску на європейський ринок українські птахофабрики витратили приблизно чотири роки, неодноразово запрошували для інспекції європейських фахівців, але в підсумку це стало швидше «імідж», ніж «бізнес»-досягненням – європейські мита залишалися загороджувальними, експорт курячого м'яса за 2013 р. навряд чи досяг 450 тис. т. Зате сьогодні в птахівників багато оптимізму й надій повністю обнулити мита. Голова ради директорів Асоціації «Союз птахівників України» О. Бакуменко впевнений у тому, що за ці півроку птахофабрики сповна скористаються запропонованими квотами як по м'ясу, так і по яєчним продуктам.

З ним згодний генеральний директор Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» В. Лапа. «По зерну ми заповнимо квоту, з птахівництва заповнимо. Наскільки я знаю, виробники яловичини готові заповнити квоти, питання в тому, коли приїде перевірка Гендиректорату САНКО, для того щоб запуснути процес прийняття України як постачальника, тобто надання Україні дозволу на постачання яловичини», – говорить В. Лапа. За його оцінками, шанси потрапити на європейський ринок у найближчі півроку є і в сухого молока (казеїну), використовуваного в нехарчових цілях.

Багато що в питаннях доступу до європейського ринку залежить від українського законодавства у сфері харчової промисловості. Щоб зняти неузгодженості між власними і європейськими стандартами, Україна має прийняти пакет законопроектів, що стосуються забезпечення та контролю якості й безпеки харчових продуктів, системи реєстрації та ідентифікації тварин, поведінки з побічними продуктами тваринництва тощо. Питання в тому, наскільки швидко

будуть прийняті ці документи. Один з них – законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності харчових продуктів» – у роботі вже майже два роки. Його попередню редакцію вносив до парламенту уряд М. Азарова, тепер документ потрібно перереєструвати і внести актуальні поправки.

Більшості переробних підприємств України не вистачає визнаних у ЄС сертифікатів якості. І якщо великі гравці ринку можуть собі їх дозволити, то дрібним це поки не по кишені, і ніякої держпідтримки в отриманні міжнародної сертифікації незабаром не передбачається. За оцінками президента Української аграрної конфедерації Л. Козаченка, для сертифікації відповідно до європейських вимог українському харчопрому потрібно знайти 7 млрд євро. Л. Козаченко зазначає, що сертифікати ISO і HACCP мають 7 % підприємств харчової промисловості країни, один з цих сертифікатів є у 15 % підприємств.

Але справа не тільки в сертифікації, особливо коли мова заходить про молочні продукти. В Україні більшу частину молока виробляють господарства населення, чию продукцію складно привести «до спільного знаменника» за показниками якості, що неприйнятно для європейського ринку. Для виробництва преміальної продукції, а також дитячого харчування переробники використовують молоко кращих характеристик, співпрацюють із сільгосппідприємствами, фермами, які мають статус спеціальних сировинних зон. Ціна такого молока, природно, вища. В Асоціації «Укрмолпром» зазначають, що деякі виробники сухого молока, масла і навіть морозива готові поставляти свою продукцію до ЄС, мають для цього необхідні сертифікати, але все «впирається» в питання сировинних зон і нерегульованої системи державного контролю над якістю та безпекою продукції.

В. Лапа переконаний, що введення торговельних пільг – важливе стратегічне рішення. Проте сподіватися на моментальний ефект від нього не варто, оскільки українські сільгоспвиробники, як правило, достатньо слабо ознайомлені зі специфікою роботи на ринку ЄС. Вони не завжди знають, які документи необхідні для експорту на територію ЄС, як відбуваються митні процедури, як адмініструють митний кодекс, які вимоги з боку споживачів. Тому потрібно провести ще велику роботу щодо роз'яснення українським аграріям специфіки роботи на європейському ринку та перетворити фактичні переваги на реальні.

Експерти рейтингової агенції Fitch наголошують, що за нинішніх умов, принаймні в короткостроковій перспективі, позитивні ефекти від скасування мит будуть обмеженими. «Рішення Європейського Союзу про зниження імпорتنих мит на українські товари в довгостроковій перспективі може допомогти українським експортерам із сільськогосподарського сектору зменшити свою залежність від ринків Близького Сходу й Азії. Проте в короткостроковій перспективі будь-який позитивний ефект буде обмеженим і йтиме на другий план, зважаючи на ризики і невизначеність у зв'язку з політичною та економічною ситуацією в Україні», – ідеться в коментарі агенції

(<http://www.rbc.ua/ukr/news/economic/eksperty-fitch-ne-zhdut-bystrogo-vyigrysha-ot-snizheniya-poshlin-19042014110000>).

Із тим, що за напружених умов, що склалися в країні, навряд чи можна щось прогнозувати, погоджується й голова Української аграрної конфедерації Л. Козаченко. Але якщо ситуація в Україні та на її кордонах буде біль-менш стабільною, прибутки усе ж таки будуть, переконаний він. «Принаймні 250 млн із тих 500, про які всі говорять, у нас вже у кишені є. Все залежатиме від подолання політичної кризи, виборчого процесу, ескалації напруження у відносинах з Росією, кризи у фінансовому і банківському секторі – усе це разом може дуже негативно вплинути на торгівлю», – зауважив Л. Козаченко.

Проте він має сумніви в тому, що саме українські аграрії отримують найбільший зиск від лібералізації торговельного режиму з ЄС. «Я б не казав, що найбільшими бенефіціарами торгівлі з Європою стануть аграрії, але принаймні вони частково компенсують ті втрати, які вони несуть сьогодні через обмеження торгівлі на російському ринку та ринках країн СНД. Гадаю також, що для наших аграріїв головним експортним вектором залишатимуться країни Північної Африки, Близького Сходу та Азії, бо європейський ринок є профіцитним, перенасиченим. І європейці витрачають величезні кошти на субсидії своїм агровиробникам», – зазначає голова Української аграрної конфедерації, але водночас підкреслює, що є окремі види продукції, які Європа просто не виробляє в достатній кількості, а відтак її нестачу може покрити Україна. Наприклад, ідеться про соняшникову олію.

Крім суто економічних зисків від скасування експортних мит країнами ЄС, а згодом і переходу на режим вільної торгівлі між ЄС та Україною, варто очікувати зміни структури української зовнішньої торгівлі, прогнозує урядовий уповноважений з питань європейської інтеграції В. П'ятницький. «Навіть за перші три місяці цього року експорт до країн ЄС впав на 1 %, а до країн Митного союзу – одразу на 20 %. Уже відбувається переорієнтація на інші ринки. Усе залежатиме від того, як переорієнтується бізнес», – каже В. П'ятницький і додає, що ця переорієнтація не обов'язково означатиме переважання європейського напряму в майбутньому, але успіх на ньому відкриє доступ на будь-які інші ринки. Він підкреслює, що рішення ЄС в односторонньому порядку забезпечити для України надзвичайно ліберальні умови для торгівлі є набагато кращим кроком на підтримку економіки, ніж кредити.

У свою чергу економіст Національного інституту стратегічних досліджень О. Молдован упевнений, що ЄС знижує мита, щоб хоч якось компенсувати втрати України, які будуть після розриву у сфері економічних зв'язків із РФ. Але виключно від зниження мит Україна дуже мало чого виграє, тому що це не є головною проблемою для України. «Насправді мита й на сьогодні досить низькі, а... проблема для українського виробника – насамперед перехід на стандарти, сертифікати, правила ЄС. Для цього потрібен час, досвід і гроші. Мені здається, що це більше все-таки політична декларація підтримки України, ніж якісь реальні

кроки для того, щоб зміцнити економіку», – зазначив він (http://newsradio.com.ua/2014_03_18/Znizhennja-mitnih-zbor-v-S-nedostatno-dlja-stabil-zac-ekonom-chno-situac-v-kra-n-ekspert-9580).

У цілому, оцінюючи реформаторські кроки українського уряду в галузі економіки, експерти поряд з позитивними сторонами оздоровчих заходів акцентують увагу й на негативних моментах. Зокрема, поширеною є думка про те, що уряд не прорахував усіх шляхів зростання економіки, а навпаки, прогнозують експерти, буде «ще глибше падіння, аніж у попередні роки». Уряд запропонував план нової економічної політики, але не план комплексної модернізації країни, який передбачає повну зміну економічної моделі. Натомість антикризові заходи уряду, зокрема збільшення податків, копіюють ініціативи минулої влади й несуть в собі дуже мало нового. Тим часом немає жодних рішень, які б спростили роботу, зменшували зайві видатки для підприємців, фахівців, давали б стимули для роботи.

Водночас досвід країн, які продемонстрували «економічне диво», доводить принципову важливість того, що економічні реформи мають являти собою цілісну систему добре організованих заходів, які здійснюватимуться в правильній послідовності, що є такою ж важливою, як і сам зміст заходів.

Як стверджується в матеріалі «Відродження економіки України: зволікання небезпечне» у тижневику «Дзеркало тижня» (<http://gazeta.dt.ua/macrolevel/vidrozhennya-ekonomiki-ukrayini-zvolikannya-nebezpechne-.html>), перший і головний принцип успіху економічних реформ у нинішній ситуації полягає в тому, що насамперед необхідно запустити джерела економічного зростання з боку пропозиції, які потім стимулюють зростання зайнятості та доходів, а отже, активізують джерела зростання з боку попиту. Це не потребує великих державних витрат, а стосується тільки зміни правил. Тобто необхідне невідкладне пожвавлення підприємницької активності населення та інтенсивної діяльності цивілізованих інвесторів в Україні. Саме ці ключові джерела економічного зростання були задушені, що спричинило економічну рецесію та наростання катастрофічної незбалансованості бюджету.

Ці джерела можна швидко реанімувати за рахунок створення сприятливих організаційних і правових умов для бурхливого розвитку малого та середнього бізнесу. Це було зроблено на старті реформ у Сінгапурі, Китаї, Німеччині, Туреччині та багатьох інших країнах, які досягли швидких вражаючих економічних успіхів.

Особливість нинішньої ситуації в Україні полягає в тому, що якщо цього не зробити в першу чергу, то при будь-яких програмах стабілізації, орієнтованих на обмеження з боку грошового попиту (що, як правило, пропонує МВФ), існує загроза одержання двох негативних наслідків:

1. При зниженні платоспроможного попиту внаслідок жорсткої фіскальної політики – до подальшої стагнації та навіть до економічного спаду, що спричинить подальше скорочення бюджетних доходів.

2. У разі активних заходів монетарного стимулювання банків – до наростання нестабільності на валютному ринку та зростання інфляції.

Існують кілька можливостей активізації джерел економічного зростання:

- швидке зростання малого та середнього бізнесу, орієнтованого на внутрішній ринок і, якщо можливо, на зовнішній;
- виробництво високотехнологічної інноваційної продукції (включаючи послуги ІТ-індустрії) з високою доданою вартістю, яка може знайти збут на зовнішніх ринках;
- активізація бізнесу у сфері агропромислового сектору та збільшення експорту сільськогосподарської продукції.

На сьогодні ці джерела зростання в українській економіці заблоковані. Якщо їх не розморозити, а займатися тільки затягуванням пасків у населення, яке, за мірками цивілізованих країн, і так живе за межею бідності, то такі «реформи» заведуть економіку в глухий кут під назвою «порочне коло бідності». Нобелівський лауреат з економіки П. Кругман назвав цей феномен «бомбою економії». Його суть у тому, що бідність має потужний механізм самовідтворення: що бідніше населення, то нижчий внутрішній платоспроможний попит, то менші імпульси з боку пропозиції, то нижче економічне зростання, то бідніше населення. Коло замкнулося.

Цим колом українська економіка скочується вже понад 20 років з невеликими перепочинками на періоди зростання експортних цін на метал, що не вирішує проблеми, а заганяє її в латентний стан, характерний для відсталих сировинних економік. У нинішніх умовах політика зниження доходів населення без створення коридору нових можливостей для малого бізнесу є дуже небезпечною. Вона подібна до лікування дієтою хворого, якому потрібна термінова реанімація.

Головними напрямками економічних реформ сьогодні мають бути два взаємозалежних завдання – розблокувати джерела економічного зростання та розірвати порочне коло бідності основної маси населення. При цьому йдеться не стільки про бюджетні вливання, скільки про зміну правил з метою пожвавлення підприємницької енергії населення та інтересу іноземних інвесторів. Саме цей підхід лежав в основі пробудження економічної могутності націй у Сінгапурі, Китаї, післявоєнній Німеччині, Туреччині та інших країнах. Для цього необхідні такі конкретні заходи:

- створення ефективного закону про мале підприємництво, що передбачає чіткі прості правила реєстрації, оподаткування, звітності та безпеки, які стимулювали б розвиток підприємств і забезпечували б захист від корупції, рейдерства й рекету;
- забезпечення абсолютного та надійного захисту прав власності;
- організація та стимулювання розвитку системи мікрокредитування малого бізнесу (досвід Європейського банку реконструкції та розвитку).

Колосальні невикористані резерви економічного зростання України

приховані у створенні умов для легкості ведення бізнесу. Реформи, спрямовані на цю мету й озвучені міністром економіки П. Шереметою, заслуговують на всіляку підтримку й розвиток.

Важливим доповненням може стати державне стимулювання технологічного підприємництва, прикладом якого було «економічне диво» Силіконової долини (Silicon Valley) у США. Українські фахівці (зокрема, Інституту кібернетики НАН України та інших організацій) мають ряд унікальних розробок у сфері високих технологій, які внаслідок недалекоглядної макроекономічної політики просто лежать у столах. Це, наприклад, нові комп'ютерні технології плазмового різання металу, організації бездротових відеомоніторингових мереж, інтелектуальні системи відеосенсорних мереж і багато інших. Необхідна розробка комплексної стратегії розвитку технологічного підприємництва в Україні та її реалізація не на словах, а на ділі. Ключовими елементами цієї стратегії мають бути:

- прийняття закону про технологічне підприємництво, який дасть можливість затвердити статус технологічного підприємництва і створити для нього стартову систему пільг, надійно захистити авторські права, відкрити доступ до венчурного фінансування для впровадження існуючих розробок і розвитку нових;

- дієва державна інформаційна політика у сфері високих технологій, що дає можливість просувати наявні вітчизняні розробки через міжнародні виставки, конференції, інвестиційні форуми, конкурси, сайти під егідою Міністерства економіки. Доцільно було б оголосити рік високих технологій в Україні для привернення уваги венчурних інвесторів.

Україна має серйозний потенціал для створення та просування національних брендів світового рівня на глобальному ринку високих технологій, і цей потенціал має бути мобілізований для забезпечення економічного зростання. Це – питання політичної волі та компетентності уряду.

Другим принципом успіху економічних реформ є розвиток потужної транспортної та комунікаційної інфраструктури.

Основними рушійними факторами швидкого економічного зростання в Сінгапурі та Китаї було збільшення частки інвестицій у будівництво доріг, мостів, портів та аеропортів. У Китаї функціонують 8 із 12 найбільших контейнерних портів світу, побудовано 64 тис. км автомобільних доріг – це друга у світі транспортна мережа після США (80 тис. км). У Сінгапурі створено ультрасучасний найбільший порт світу, який сьогодні пов'язаний із 600 портами 123 країн світу і через який проходить 25 % світових перевезень. Керуюча портом компанія PSA Corporation Limited стала найбільшим оператором у світі з обробки контейнерів, що використовує сучасні інформаційні технології.

У Сінгапурі побудовано дев'ять сучасних аеропортів, три з яких є найбільшими у світі та характеризуються найвищим рівнем комфорту й дизайну. Аеропорт Чангі очолив світовий рейтинг аеропортів, одержавши престижну премію Skytrax World Airport Awards-2013. Загалом, потужна транспортна система

створює міцний фундамент для усталеного економічного зростання Сінгапуру.

Україна завдяки своєму унікальному географічному положенню є природним мостом між Європою та Азією, Північчю і Півднем, Сходом і Заходом, що говорить про її потужний транзитний потенціал, який міг би стати локомотивом економічного зростання. Більше того, нині західні кордони України (традиційні кордони з Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією) – це кордони з Європейським Союзом, що можна було б ефективно використовувати для економічного зростання. Однак низька якість доріг і недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури блокують потенціал зростання.

Рівень зношеності основних фондів транспортної інфраструктури становить близько 70 %. За оцінками профільних експертів, тільки модернізація автодоріг в Україні могла б збільшити її ВВП на 5 %. Такий істотний приріст ВВП визначається тим, що у витратах на виробництво ВВП значну частину становлять транспортні витрати. Щоб заробити 1 ум. дол. ВВП, в Україні в середньому потрібно перевезти 6 ткм вантажу, тоді як у Євросоюзі (ЄС-25) цей показник становить 0,3 ткм, тобто у 20 разів менше. Змінити ситуацію може залучення приватних інвестицій. Оскільки роль України досить висока в транспортній стратегії Євросоюзу, то потенційними інвесторами в розвиток транспортної системи могли б стати міжнародні фінансові інститути, насамперед ЄБРР, і великі приватні інвестори.

Україна має одну з найдовших залізничних мереж у Європі, в індексі глобальної конкурентоспроможності за цим показником вона посідає 27-ме місце у світі (21,65 тис. км, оцінка Світового банку). Однак більша частина цих мереж у край зношена.

Що стосується морської транспортної інфраструктури, то в Україні функціонує кілька потужних морських портів, однак через низький рівень розвитку логістики й недостатню взаємодію між різними видами транспорту бізнес у більшості регіонів не може ефективно використовувати цю конкурентну перевагу. Зокрема, середній і малий бізнес програє через нерозвинутий потенціал внутрішніх контейнерних перевезень.

По суті, колосальні можливості економічного зростання втрачаються через слабе державне управління у сфері транспортної інфраструктури – відсутність комплексної логістичної інфраструктури, регуляторні провали у сфері інвестицій, транзитної та митної політики. Елементарне наведення порядку та ефективний менеджмент у цій сфері могли б дати істотний імпульс економічному зростанню та забезпечити значне збільшення доходів бюджету.

Третім принципом успіху економічних реформ є інтенсивний розвиток людського капіталу як ключового ресурсу економіки. Сьогодні, коли глобальна конкурентоспроможність вимірюється в термінах інтелектуального капіталу, знань і know-how, освіта перетворюється на стратегічну галузь країни, що визначає можливості її економічного зростання. Освітній потенціал України у сфері точних наук, незважаючи на його руйнування протягом останніх десятиліть,

досі ще досить високий. Він має бути не лише збережений, а й значно розвинутий як основа розвитку високих технологій.

Необхідна реалізація державної стратегії розвитку освіти у сфері точних наук і високих технологій, що охоплює всі її стадії, починаючи з раннього віку. Для України цікавий досвід моделі економіки знань, що лежить в основі сінгапурського «економічного дива». Ця модель опирається на взаємодію чотирьох факторів – високий рівень освіти у сфері точних наук та інформаційних технологій; функціонування науково-виробничих парків для розробки і впровадження технологій; робота центрів професійної підготовки у сфері високих технологій, організованих ТНК; широка мережа фондів венчурного фінансування.

Крім того, важливим стратегічним напрямом має стати розвиток гуманітарної освіти у сфері юридичних, економічних, історичних і філологічних наук. Що вищий рівень освіти населення, то надійніше захищена держава від небезпечних інформаційних маніпуляцій з боку зовнішніх сил і потужнішим та стійкішим є економічне зростання. За дослідженнями Світового банку, що вищі темпи розвитку освіти в країні, то більші інвестиції у фізичний капітал, то вищий рівень продуктивності праці в галузях з високою доданою вартістю і вищі темпи економічного зростання. Це означає, що освіта має стати стратегічним пріоритетом та однією з національних точок економічного зростання.

Таким чином, ми повинні звільнитися від міфу «програм стабілізації», які ведуть до економічного спаду. Необхідно сконцентрувати всі зусилля та задіяти всі можливі механізми для швидкої активізації описаних джерел економічного зростання і фінансової стабільності (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел:* <http://infolight.org.ua/content/suspilno-politychni-ochikuvannya-gromadyan-kviten-2014>;

http://ukr.lb.ua/news/2014/03/25/260634_nepopulyarnie_reformi_vivesti.html;

<http://news.finance.ua/ua/~2/2014/03/28/322458>;

<http://forbes.ua/ua/nation/1368303-kabmin-kamikadze-misyac-krutogo-pike>;

<http://molbuk.ua/publicacii/71241-ekonomiya-uryadu-na-mashynakh-ce-populizm.html>;

<http://forbes.ua/ua/nation/1368230-deputati-zatverdili-paket-antikrizovih-zakoniv>;

http://www.ukrinform.ua/ukr/news/eksperti_vvagayut_optimistichnim_uryadoviy_pro_gnoz_shchodo_stanu_ekonomiki_v_2014_rotsi_1923112;

<http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/stanet-li-ukraina-v-2015-godu-zhit-luchshe-mneniya-ekspertov--515308.html>;

http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sheremeta_tsey_rik_bude_problemnim_cherez_reformi_yaki_treba_realizovati&objectId=1306972;

<http://euromaidanonline.com/pavlo-sheremeta-na-reformi-v-ukrayini-neobhidno-tri-shist-misyatsiv>;

<http://gk-press.if.ua/node/6562>;

<http://gazeta.dt.ua/finances/pavlo-sheremeta-diagnoz-podviyna-hronichna-deficitozalezhnist-.html>;

<http://uacrisis.org.ua/temporary-removal-of-sustom/>;

<http://m.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/kredit-myf-dast-lishe-chas-dlya-reform>;

http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-S-pro

skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877;
http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-S-pro-
skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877;
http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2014/04/140418_ukraine_eu_trade_az.shtml
; *http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/shans-yakiy-ne-mozhna-zmarnuvati;*
http://ukr.lb.ua/news/2014/04/23/264134_ukrainskie_tovari_evropeyskih.html;
http://www.rbc.ua/ukr/news/economic/eksperty-fitch-ne-zhdut-bystrogo-vyigrysha-ot-
snizheniya-poshlin-19042014110000;
http://newsradio.com.ua/2014_03_18/Znizhennja-mitnih-zbor-v-S-nedostatno-dlja-
stab-l-zac-ekonom-chno-situac-v-kra-n-ekspert-9580;
http://gazeta.dt.ua/macrolevel/vidrozhennya-ekonomiki-ukrayini-zvolikannya-
nebezpechne-_.html).

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Співробітництво територіальних громад: український та європейський досвід

Існуюча в Україні система місцевого самоврядування давно є предметом дискусій, оскільки сьогодні не повною мірою відповідає потребам суспільства. Її функціонування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню якісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг, які надаються органами місцевого самоврядування, виконавчими органами, створеними ними установами та організаціями.

Від часу ухвалення Конституції України та базових для місцевого самоврядування нормативно-правових актів розвиток місцевого самоврядування фактично зупинився на рівні територіальних громад міст обласного значення, оскільки переважна більшість територіальних громад через їхню надмірну подрібненість та надзвичайно слабку матеріально-фінансову базу виявилися неспроможними виконувати всі повноваження місцевого самоврядування.

Відповідно до Конституції України (ст. 140), місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища і міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Оскільки місцеве самоврядування виступає, насамперед, як вираження самоорганізації, самодіяльності, самодисципліни громадян (жителів певної території), його формування як цілісної системи в рамках усього товариства за необхідністю має відбуватися в першу чергу на її нижчих рівнях, у первинних осередках. У зв'язку з

цим, у системі місцевого самоврядування основним продуцентом його інтересів є місцеве співтовариство, визначене як територіальна громада.

Починаючи з 1991 р. чисельність сільського населення в Україні зменшилася на 2,5 млн осіб, а кількість сільських населених пунктів – на 348 одиниць. Разом з тим кількість сільських рад збільшилася на 1067 одиниць.

З майже 12 тис. територіальних громад у більш як половині чисельність жителів становить менш як 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах – менш як 1 тис. осіб, а у 1129 громадах – менш як 500 осіб, у більшості з яких не утворено відповідно до законодавства виконавчих органів місцевих рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. Органи місцевого самоврядування таких громад фактично не можуть здійснювати надані їм законом повноваження.

Дотаційність 5419 місцевих бюджетів становить понад 70 %, 483 територіальні громади на 90 % утримуються за рахунок коштів державного бюджету.

На зустрічі (березень 2014 р). експертів та фахівців з питань місцевого самоврядування, представників профільних асоціацій, Секретаріату Кабінету Міністрів та Адміністрації Президента України, яка відбулася за ініціативи віце-прем'єр-міністра, міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства В. Гройсмана, йшла мова про стратегічні підходи до проведення реформи місцевого самоврядування, обговорювалися вже існуючі напрацювання і план подальших дій.

Серед документів, які були підготовлені в різні роки, але так і не були прийняті: проекти Концепції реформи місцевого самоврядування, законів України «Про право територіальних громад на об'єднання» і «Про співробітництво територіальних громад», низки інших законодавчих актів, які стосуються питань місцевого самоврядування і засад регіональної політики. Учасники зустрічі висловилися за те, щоб проаналізувати кожен з перелічених документів і на їх основі підготувати пакет законопроектів для подання на схвалення уряду.

14 березня 2014 р. у Києві відбулася робоча зустріч голів обласних рад з віце-прем'єр міністром, міністром регіонального розвитку В. Гройсманом та представниками центральних органів виконавчої влади, де також неодноразово наголошувалося на першочерговій необхідності децентралізації влади та переходу на європейську модель місцевого самоврядування.

Учасникам зустрічі була презентована Концепція реформи місцевого самоврядування та проекти законів «Про співробітництво територіальних громад» та «Про право територіальних громад на об'єднання», з приводу яких було висловлено безліч міркувань та пропозицій, та підтримано позицію Мінрегіону про якнайшвидше їх прийняття та початок реалізації.

25 березня 2014 р. у Києві відбулася нарада Прем'єр-міністра України А. Яценюка за участі віце-прем'єр-міністра В. Гройсмана, міністра юстиції П. Петренка з представниками органів місцевого самоврядування – членами Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст

України» щодо обговорення проекту Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, проектів законів «Про співробітництво територіальних громад» та «Про право територіальних громад на об'єднання».

Ці закони та означена концепція мають на меті значно розширити повноваження місцевих органів влади, посилити значущість територіальних громад та їх участь у функціонуванні системи місцевого самоврядування, забезпечити територіальним громадам створення та функціонування сприятливого життєвого середовища, розвиток і доступність адміністративних, соціальних та інших послуг.

6 травня 2014 р. відбулася розширена нарада з питань децентралізації влади під головуванням віце-прем'єр-міністра, міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України В. Гройсмана, на якій він наголосив на принциповій позиції уряду, яка полягає в тому, що всі законодавчі зміни мають відбутися у 2014 р. А 2015 р. має бути роком початку динамічного розвитку. «Ми проведемо зміни, і кожна громада заживе повноцінним життям в єдиній унітарній країні», – зазначив віце-прем'єр-міністр.

Першим із законопроектів, які Мінрегіону підготував на реалізацію Концепції реформи місцевого самоврядування, є проект закону «Про співробітництво територіальних громад», схвалений Кабінетом Міністрів України 23 квітня 2014 р. За основу для цього документа були взяті напрацювання вітчизняних експертів, які пропонували прийняти такий закон ще кілька років тому.

Розроблення законопроекту «Про співробітництво територіальних громад» зумовлено необхідністю створення законодавчої основи для кооперації ресурсів органів місцевого самоврядування з метою розв'язання спільних проблем життєдіяльності територіальних громад на місцевому рівні, більш ефективного надання послуг місцевому населенню, створення спільних об'єктів муніципальної інфраструктури для декількох територіальних громад.

Якщо цей закон буде ухвалений у парламенті, він дасть змогу, за словами В. Гройсмана, істотно розширити повноваження територіальних громад для розв'язання спільних проблем соціально-економічного розвитку, зокрема в будівництві та утриманні лікарень, вивезенні сміття, забезпеченні водопостачанням тощо. Цей законопроект передбачає п'ять можливих форм співпраці: делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів; реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів; спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів; утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів; утворення суб'єктами

співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

У законопроект визначено, що суб'єктами співробітництва є територіальні громади сіл, селищ, міст. Ініціаторами співробітництва можуть бути сільський, селищний, міський голова, депутати сільської, селищної, міської ради, члени територіальної громади у порядку місцевої ініціативи.

«Договір про співробітництво укладається в письмовій формі сільськими, селищними, міськими головами після схвалення його проекту відповідними сільськими, селищними, міськими радами», – ідеться в документі.

У міністерстві повідомляють, що проектом закону передбачається державне стимулювання співробітництва громад, зокрема, шляхом надання субвенцій місцевим бюджетам у пріоритетних сферах державної політики. Держава таким чином матиме можливість стимулювати посилення спроможності громад до забезпечення реалізації більш широкого кола повноважень, а отже, сприяти їх підготовці до впровадження реформи місцевого самоврядування в повному обсязі.

Очільник Мінрегіону В. Гройсман повідомив, що проект закону «Про співробітництво територіальних громад» було попередньо погоджено з 13 обласними радами, 21 обласними державними адміністраціями, Київською міською держадміністрацією, Державним фондом сприяння місцевого самоврядування в Україні, Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України», Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад. Крім того, за його інформацією, уже сьогодні є громади, які готові одразу після прийняття закону Верховною Радою України довести на практиці ефективність об'єднання зусиль.

Так, під час обговорень очільники різних рівнів місцевої влади висловлювали думку, пропозиції, зауваження щодо проекту закону.

Голова Закарпатської обласної ради І. Балоба закликав ради забезпечити широке обговорення цих законопроектів із сільськими головами і депутатським корпусом та громадськістю, виробити пропозиції, які буде узагальнено та надіслано в Київ. Це те, про що говориться не один рік, чого прагнуть громади на місцях. «Адже украй важливо, аби не тільки надати органам місцевого самоврядування більшу самостійність, а й сформувати нову базу для самодостатності місцевого самоврядування», – підкреслив І. Балоба.

Для серйозного реформування місцевого самоврядування, вважає голова Тернопільської облради В. Хомінець, потрібно обговорити та подати проект нової Конституції України. «Основні напрацювання повинні йти не зверху, а саме знизу – від громад. Цього вимагають обставини і час», – додав В. Хомінець.

Голова Хустської районної ради В. Губаль зауважив, що розробка проекту закону «Про співробітництво територіальних громад» зумовлена необхідністю створення законодавчої основи для об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування: «На сьогодні вкрай важливо надати органам місцевого самоврядування більшу самостійність, але діяти вони повинні у рамках закону і

нести відповідальність за свою діяльність. Прийняття цього закону дозволить встановити організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його державної підтримки, фінансування та контролю».

Голова Харківської обласної ради С. Чернов переконаний, що реалізація запропонованих урядом пропозицій сприятиме стабілізації суспільно-політичної ситуації в країні, а також належній реалізації положень Європейської хартії місцевого самоврядування, сталому та динамічному розвитку кожного регіону України.

«Влада сьогодні повернулася до громади, до людей і працюватиме на благо мешканців нашої області. Функції обласної ради буде розширено. Не лише влада, а й самі мешканці сіл, селищ, міст мають відігравати визначальне місце в розвитку територіальних громад», – зауважив голова Хмельницької обласної ради І. Гончар.

Як поінформував голова обласної ради М. Зверев під час засідання Консультативно-дорадчої ради з питань місцевого самоврядування при голові обласної ради на тему: «Актуальні питання реформи місцевого самоврядування, як важливий елемент зближення України та Європейського Союзу», Чернігівщина заявила про готовність стати пілотним регіоном з впровадження європейських стандартів місцевого самоврядування, у тому числі – запозичити досвід сусідів-поляків (реформа, на порозі якої стоїть Україна, у Польщі триває 25 років. Найкращі фахівці, науковці, експерти та консультанти, які провадили реформу в Польщі, готові допомогти реалізувати її в Україні).

Ініціативу очільника публічної влади Чернігівщини щодо цих намірів підтримано в Мінрегіоні України, де була створена спеціальна робоча група з питань реформування місцевого самоврядування в Україні, до складу якої було включено і голову обласної ради.

Голова Чернівецької обласної ради М. Гайничеру наголосив на тому, що питання реформування місцевого самоврядування є надзвичайно важливим, адже ті події, які сьогодні мають місце в Україні, обумовлені також і недосконалою формою управління, у тому числі на рівні областей і районів. Він зауважив, що навіть за наявності певних недоліків у проекті запропонованих змін не слід відкладати їх реалізацію, адже досвід сусідніх країн, де функціонує ефективна система місцевого самоврядування, показує, що її формування відбувалося впродовж тривалого часу. Тому те, що буде зроблено на першому етапі вже в цьому році, можна буде відкоригувати відповідно до потреб та вимог часу.

Голова Чернівецької обласної ради висловив сподівання, що цей момент буде врахований на наступних етапах реформи. Загалом же він підкреслив, що Україні слід уважніше ставитись до досвіду Європи в питаннях розвитку місцевого самоврядування та враховувати ту практику, яка підтвердила свою дієздатність і успішно функціонує в демократичних країнах протягом десятиліть.

У наш час територіальне співробітництво стало невід'ємною і важливою частиною внутрішньої і міжнародної політики країн Європи, де регіони відіграють

дедалі більш важливу роль. Зближення України з європейською спільнотою, що відбувається за рахунок розширення ЄС на схід або, приміром, участі нашої країни в такому проекті як «Східне партнерство», а також внутрішні євроінтеграційні устремління ставлять країну перед необхідністю розвивати територіальне співробітництво, уважно вивчати існуючу практику таких відносин, шукати нові форми, що відповідають специфіці кожного регіону країни.

У країнах Європейського Союзу співробітництво між територіальними громадами дуже поширене, особливо у Франції та Італії. У деяких країнах існують навіть законодавчі вимоги, наприклад, щодо утилізації відходів, водопостачання, транспорту та економічного розвитку, щоб вони надавалися саме у форматі міжмуніципального співробітництва.

Світова практика також демонструє, що найчастіше таке об'єднання ресурсів територіальних громад полягає у створенні спільних стратегій розвитку, планування, у сфері транспорту та дорожньому господарстві (включаючи будівництво доріг), розвитку комунальної інфраструктури, у першу чергу, спрямованої на забезпечення водопостачання, у збиранні та утилізації твердих побутових відходів.

Україна, підписавши в 1997 р. Європейську хартію місцевого самоврядування, не лише декларувала визнання принципів європейського демократичного управління, а й взяла на себе певні зобов'язання стосовно проведення та законодавчої підтримки реформи місцевого самоврядування в країні. Практичне втілення європейських принципів демократичного врядування і подальша децентралізація влади передбачають активне залучення позитивного міжнародного досвіду.

Президент Парламентської асамблеї Ради Європи А. Брассер, наголосивши на необхідності децентралізації влади в Україні та проведенні реформи місцевого самоврядування, висловила впевненість, що в основу децентралізації може бути покладена саме Європейська хартія місцевого самоврядування. «Україні потрібна децентралізація. Місцеві і регіональні проблеми мають вирішуватися на відповідному рівні місцевою і регіональною владою із урахуванням інтересів населення, тому реформа системи місцевого самоврядування є одним з найважливіших пріоритетів для нової влади України», – сказала А. Брассер. «Реформа дозволить новій владі завоювати підтримку населення і здолати недовіру певних груп. Ми виступаємо за єдність України, де можуть жити в мирі представники усіх національностей», – зазначила президент ПАСЄ.

Накопичити необхідні для цього органам місцевого самоврядування досвід і знання, змінити ставлення людей до питань розвитку територій, на яких вони проживають, дасть змогу Україні в різних програмах технічної допомоги, донорських проектах.

З 2005 р. реалізується Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні», спрямований на покращення системи державного урядування шляхом підвищення ролі місцевого самоуправління (DESPRO).

Територіальне співробітництво активно розвивається, набуваючи нових перспектив, у Вінницькій, Закарпатській, Дніпропетровській, Рівненській, Хмельницькій областях та інших регіонах країни.

Так, у Вінницькій області реалізується проект «Впровадження сучасної оптимальної моделі поводження з твердими побутовими відходами на території Тульчинського району». У проекті об'єднані ресурси районної ради та трьох територіальних громад, але передбачається, що в подальшому практика буде поширена на весь район. У проекті задіяні кошти районного бюджету, територіальних громад, Державного фонду сприяння місцевому самоврядуванню та міжнародних донорських організацій (Швейцарсько-український проект DESPRO).

Освоюючи нові можливості глобальної мережі, Харківська обласна рада організувала проект «Online події в органах місцевого самоврядування та третьому секторі». Це щотижневі з квітня 2013 р. відеоконференції, у яких разом із представниками місцевих рад беруть участь експерти та активісти громадських організацій. 15 липня 2013 р. під час такої відеоконференції в прямому ефірі був підписаний Меморандум між Асоціацією органів місцевого самоврядування Харківської області та громадською організацією «ІСА – Україна» (Міннесота, США), згідно з яким сторони здійснюють довгострокове співробітництво з метою сприяння забезпечення соціально-економічного та гуманітарного розвитку громад.

Також в Україні діє Програма Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні», яку фінансують уряд Данії (DANIDA) та Швейцарська Конфедерація. Загальна мета проекту – підтримка України у створенні сильної та ефективної системи місцевого самоврядування через запровадження інноваційних європейських моделей урядування, розроблених Центром експертизи з питань реформи місцевого самоврядування Ради Європи. Для забезпечення дієвості європейських моделей місцевого самоврядування в українських реаліях провідні українські та міжнародні експерти в співробітництві з містами адаптують моделі Ради Європи до вітчизняних нормативно-правових і соціально-економічних умов.

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» є спільною ініціативою ЄС та ПРООН, спрямований на створення сприятливого середовища для довготривалого сталого розвитку на місцевому рівні шляхом заохочення місцевого самоврядування та ініціатив, орієнтованих на громади по всій Україні.

Проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку України» розпочав свою діяльність у січні 2013 р. і триватиме до липня 2016 р. Загальна мета проекту полягає у сприянні соціальній, економічній та територіальній цілісності країни. Реалізація проекту посилить потенціал впровадження ефективної політики регіонального розвитку.

Представники цього проекту К. Меддок та О. Григоращенко, говорячи про виклики та перспективи регіонального розвитку в Україні, вважають, що важко визначити єдиний європейський досвід регіональної політики, який може бути

корисним для України.

«Оскільки кожна з 28 країн-членів ЄС має свої власні особливості, досить складно визначити єдину регіональну стратегію, що була б ефективною у кожному випадку. Кожна країна організовує свою регіональну політику у власний спосіб, у тому числі, відмінно від інших країн відповідає на спільні виклики. Стратегії та цілі регіональної політики є відображенням загальної орієнтації держави. Відповідно, чи зможе Україна застосувати приклад країн ЄС залежить від того напрямку, у якому Україна вирішить рухатися. Якщо Україна обирає європейське майбутнє, вона має бути готова адаптуватись до європейських принципів регіональної політики. Це може коштувати дорого, але це стало б значним поштовхом для розвитку України. В той же час єдиного набору вимог не існує», – коментує К. Меддок.

«Україну часто порівнюють з Польщею: ці країни мають між собою багато спільного, і Україна може брати до уваги багато уроків своєї сусідки – як позитивних, так і негативних. В той же час, я б радив Україні слідувати власним цілям і йти власним шляхом. Україна має спочатку визначити свій стратегічний напрям, і ЄС та його країни-члени зможуть поділитися своїм досвідом. Я б порекомендував Україні ретельно обирати та поєднувати компоненти різних моделей, щоб створити свою унікальну стратегію регіонального розвитку. Україна є великою та різноманітною країною з унікальним набором перспективних активів, і вона не повинна просто наслідувати певну модель, що базується на досвіді будь-якої іншої країни», – наголосив представник проекту.

Так само не може бути розроблена єдина регіональна політика, оскільки Україна має 24 регіони з потенційно різними перспективами того, як саме має виглядати майбутнє країни. «Наш проект має на меті розробку підходів регіонального розвитку з урахуванням цього різноманіття, – зазначає К. Меддок. – Однак певна система має існувати, адже неможливо розробити та застосовувати 24–25 різних підходів. Тому разом з українським урядом ми намагаємося згрупувати схожі області та створити 5–6 моделей, що покрили б усю країну. Така “типологія” регіонів є способом працювати в умовах різноманіття у більш ефективний та структурований спосіб».

Розвиток будь-якої країни залежить від соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку її регіонів. Основою ж регіонального розвитку є розвинена та ефективна система місцевого самоврядування.

Самодостатні та потужні територіальні громади є основою місцевого та регіонального розвитку будь-якої країни. Це також є ознакою якісного й ефективного місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування сприяє наближенню влади до місцевого населення, створенню гнучкого механізму місцевого управління з меншою бюрократією, ніж при централізованій системі управління. Це, у свою чергу, сприяє розвитку місцевої демократії, створенню умов для самостійного вирішення населенням питань місцевого значення, підтримку ініціатив громадян і різних форм самоврядування.

Розмаїття моделей територіального співробітництва відкриває безліч нових можливостей, які необхідно використовувати заради процвітання кожного регіону, і для цього потрібно співпрацювати з самим широким колом партнерів.

21 травня 2014 р. Комітет з питань державного будівництва та місцевого самоврядування проводить круглий стіл «Актуальні питання законодавчого регулювання співробітництва територіальних громад». Круглий стіл проводиться за сприяння та підтримки Програми «РАДА: відповідальність, підзвітність та демократичне парламентське представництво» (USAID), Програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні», Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO), ПРООН України.

Під час засідання круглого столу планується обговорити організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю (на основі проекту закону України «Про співробітництво територіальних громад», реєстр. № 4756 від 24.04.2014 р., поданого Кабінетом Міністрів України).

До участі в круглому столі запрошуються народні депутати України, представники органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх провідних асоціацій, неурядових організацій, науковці, експерти (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел:*

http://dneprorudnoe.org/info/1137-nadannia_propozitsii.html;

<http://ukrsocium.com/novini/vlada/9601-2014-03-07-14-50-04>; <http://uaror.org.ua/14-bereznya-vidbulas-robocha-zustrich-goliv-oblasnix-rad-z-vice-premyer-ministrom-ministrom-regionalnogo-rozvitku-budivnictva-ta-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-grojsmanom-v-b/>;

<http://novoselica.cv.ua/m-ska-rada/2014-03-26/kontseptc-ya-reformuvannya-m-stcevogo-samovryaduvannya-ma-stati>;

<http://municipal.gov.ua/news/show/module/default/id/1101>;

<http://kolomyia.org/se/sites/ko/56123/>;

<http://3222.ua/newsview/1338>;

<http://municipal.gov.ua/news/show/id/1030>;

<http://m-studio.net.ua/blog/2014/03/26/ivan-baloha-zaklykav-pidtrymaty-initsiatyvu-vitse-premjera-volodymyra-hrojsmana-schodo-reformuvannya-systemy-vlady/>;

<http://7days-ua.com/news/hryade-reforma-povertayut-lozunh-vlada-radam/>;

<http://khust-rajrada.gov.ua/archives/5125>;

<http://slk.kh.ua/news/vlada/chernov-proponuye-deputatam-pidtrimati-ryad-zakoniv-perelik.html>;

<http://oblrada.km.ua/news/open/987>;

<http://monitor.cn.ua/ua/politics/20397>;

<http://gromady.cv.ua/news/42064/>;

<http://www.oblrada.kharkov.ua/uk/article/vystup-prezydenta-ukrayinskoyi-asotsiatsiyi-rayonnyh-ta-oblasnyh-rad-holovy-harkivskoyi-2476.html>;

<http://inpress.ua/ru/economics/19089-territorialnye-obschiny-razvitie-samoupravleniya>;

<http://vassr.org/node/853>;

<http://coe.kiev.ua/projects/sclau.html>;

<http://artem-rayon.gov.ua/index.php?id=5088&show=61960>;

<http://municipal.gov.ua/news/show/id/1098>;

<http://i-vin.info/news/krok-do-reformy-samovryaduvannya-uryad-skhvalyv-zakonoproekt-na-koryst-gromad-5793>;

http://pidruchniki.ws/12920522/pravo/teritorialna_gromada_osnova_mistsevogo_samovryaduvannya_ukrayini; <http://www.socportal.info/news/uryad-shvaliv-pershiy-zakonoproekt-po-mistsevomu-samovryaduvannyu>;
<http://blagoustriy.info/news/264/show/>; <http://municipal.gov.ua/news/show/id/1074>).

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. політ. наук

Вітчизняне антикорупційне законодавство: спроби впровадження

Черговою спробою внести зміни в діюче законодавство України щодо боротьби з корупцією став законопроект «Про Національне антикорупційне бюро» авторства народних депутатів України А. Яценюка, В. Кличка та О. Тягнибока, поданий до парламенту 07.02.2013 р. Варто зазначити, що Національне антикорупційне бюро планувалося створити як державний орган зі спеціальним статусом, що повинен був протидіяти проявам корупції з боку «осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». До кола згаданих осіб відповідно до **п. 2 ст. 2** проекту закону зараховувалися: вищі посадові особи держави, члени уряду, їхні заступники, керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до Кабміну, керівники уряду та парламенту Автономної Республіки Крим, народні депутати України та депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, державні службовці та посадовці місцевих органів влади, посадові особи ЗСУ, судді Конституційного Суду, посадовці судових органів влади, а також присяжні та народні засідателі, податківці, працівники прокуратури, митниці, СБУ, члени ЦВК. У цьому контексті важливим є той факт, що Національне антикорупційне бюро відповідно до **п. 1 ст. 3** проекту закону мало б підпорядковуватись, контролюватись та бути підзвітним Верховній Раді України, відтак, з нашої точки зору, важко було б сподіватися на об'єктивність працівників Національного антикорупційного бюро при розслідуванні корупційних справ проти парламентарів. З іншого боку **ст. 6** «Гарантії незалежності національного антикорупційного бюро» у **п. 3** передбачалася заборона незаконного втручання засобів масової інформації в діяльність бюро. Такі «особливі» умови функціонування НАБ (Національного антикорупційного бюро) як мінімум суперечать **ст. 26** Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», яка, зокрема, передбачає право журналіста «1) на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання інформації; 2) відвідування державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій ...» (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12/page>) та **ст. 2** Закону України «Про інформацію», відповідно до якої серед інших «основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість,

доступність інформації, свобода обміну інформацією (<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>). Так само багато питань виникає до запропонованих у проекті закону функцій національного антикорупційного бюро. Серед інших це: «здійснення оперативно-розшукових заходів і проведення досудового розслідування...; проведення адміністративного провадження у справах, пов'язаних з корупційними правопорушеннями; здійснення ... спеціальної перевірки офіційних доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування... (ст. 8). Як бачимо, запропоноване функціональне навантаження НАБ передбачало дублювання функцій правоохоронних органів, державних податкових органів тощо. Так само вражаюче виглядав і «обсяг» прав працівників НАБ, виписаний у ст. 9 проекту закону. Представники НАБ мали право: проводити перевірку фінансово-господарської діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; витребувати від них, а також підприємств, установ та організацій інформацію про доходи, витрати та майно, рахунки, угоди, вклади; зупиняти операції по рахунках у банках, накладати арешт на майно юридичних та фізичних осіб; опечатувати архіви, каси, приміщення, вилучати предмети й документи; входити за службовим посвідченням до органів державної влади, військових частин, зон митного контролю; затримувати осіб підозрюваних у скоєнні злочинів; зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю. Дискримінаційною нормою, з нашої точки зору, є й вимога, виписана в ст. 11 проекту закону, яка забороняла працівнику НАБ бути членом політичної партії.

Варто зазначити, що Верховна Рада України голосувала за цей законопроект 14.05.2013 р., але не підтримала його.

Альтернативний законопроект «Про Державне бюро розслідувань» був поданий 01.08.2013 р. народними депутатами України А. Кожем'якіним, М. Паламарчуком, Г. Васильєвим та включений до порядку денного сесії ВРУ № 739-VII від 06.02.2014 р. Слід зауважити, що згаданий законопроект був значно детальнішим та ґрунтовнішим. Свідченням цьому є те, що він складався з XI розділів, які містили у собі 71 статтю на противагу попередньому законопроекту, який включав 20 статей.

Про виваженість, скрупульозність у прописуванні юридичних норм аналізованого законопроекту свідчать і прописані в розділі III ст. 12 повноваження Державного бюро. Так, наприклад, серед повноважень Державного бюро також є право проведення адміністративних проваджень, перевірки фінансово-економічної діяльності органів державної влади, витребування інформації про майно, рахунки, вклади тощо. Водночас посадовим особам Державного бюро надавалося лише право *доручати проведення слідчих дій* оперативним підрозділам органів МВС, СБУ, податковим органам, державної митної служби, державної прикордонної служби. Одночасно ст. 13 цього законопроекту передбачала *в невідкладних випадках* під час переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушень, *право проникати на земельні ділянки, у жилі та інші*

приміщення фізичних осіб, з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин, а в інших випадках за рішенням суду. Законопроект передбачав конкурсний відбір на право роботи в Державному бюро (ст. 19–26). Ґрунтовно прописувались у законопроекті й соціальні гарантії працівників Державного бюро (ст. 50, 53–58); дисциплінарна і майнова відповідальність працівників Державного бюро (ст. 59–67).

Передбачалось, що право контролю за діяльністю Державного бюро належить Верховній Раді України та Президенту України (ст. 70), а нагляд за додержанням законності в діяльності Державного бюро мали здійснювати лише прокурори, визначені особисто Генеральним прокурором України (ст. 71).

Саме тому не викликає сумнівів й те, що зазначений законопроект став основою доопрацьованого 10. 04. 2014 р. проекту закону України «Про державне бюро розслідувань», який містив уже 97 статей.

Встановлення особливих преференцій та надання особливих прав співробітникам державного бюро розслідувань викликає багато правомірних питань про їх доречність та обґрунтованість. Перш за все тому, що існує велика ймовірність використання працівниками згаданої структури службових повноважень для забезпечення власних майнових та інших інтересів. З огляду на це цікавим та доречним, з нашої точки зору, було б хоча б побіжно поглянути на зарубіжний досвід діяльності альтернативних структур.

Так, наприклад, у США існує Закон про корупційну діяльність за кордоном (Foreign Corrupt Practices Act 1977 г. (FCPA). Головною метою його прийняття було створення перешкод для практики підкупу іноземних посадових осіб, а відтак, відновлення довіри громадян до американської системи ведення бізнесу. Симптоматично, що відповідно до цього закону його суб'єктами є: компанії та громадяни США; іноземні компанії, акції яких перебувають (торгуються) на біржах США; будь-які інші особи, які діють (працюють) під час свого фактичного перебування на території США. Цим законом забороняється здійснювати корупційні платежі прямо чи опосередковано на користь іноземної посадової особи з метою забезпечення певних переваг для власного бізнесу. Варто зауважити, що для застосування цього закону немає потреби доводити територіальний зв'язок зі США самого факту того чи іншого злочину. Існує досить поширена практика, відповідно до якої материнські компанії можуть бути оштрафовані за діяльність їх дочірніх підрозділів, навіть якщо останні діють на території інших держав. При цьому розмір штрафних санкцій може досягати 2 млн дол. для компаній та до 100 тис. дол. для фізичних осіб. Можливе також позбавлення волі на термін до п'яти років. Цікаво, що виконуючи норми згаданого закону, уповноважені державні структури можуть прослуховувати, записувати переговори, здійснювати контрольні закупівлі тощо. Можливості держави значно зросли після прийняття у 2010 р. Закону Додда-Франка про реформування Уол-стріт та захист споживачів (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act). Відповідно до нього особи, які володіють важливою інформацією про

порушення норм закону, мають право отримати від 10 до 30 % коштів від суми штрафу, накладеного на компанію.

Подібний закон був прийнятий у Великобританії у 2010 р. Він передбачає покарання за два види правопорушень: обіцянка дати хабар та пропонування хабара, а також вимагання, згода й отримання хабара на території Великобританії та за кордоном. Введена також цікава норма покарання за незапобігання даванню хабара. При цьому нечітко прописано, у чому полягає склад злочину в останньому випадку.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що всі юридичні новели вітчизняного законодавства видаються досить м'якими в порівнянні з «драконівськими» нормами в зарубіжних країнах. У будь-якому випадку боротьба з корупцією на вітчизняних теренах залишається, на жаль, у зародковому стані та передбачає величезний обсяг роботи на найближчу та далеку перспективу. На жаль, на сьогодні жоден із законопроектів не прийнятий Верховною Радою України (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>; http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG1PM00A.html; <http://www.clj.ru/journal/221/3520/>*).

Л. Присяжна, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Ломбарди на ринку фінансових послуг

Діяльність ломбардів з надання фінансових кредитів є одним з найстаріших видів кредитування населення, яке пережило різні економічні устрої та політичні режими. І сьогодні, коли ринок споживчих банківських кредитів перебуває «в штопорі», ломбарди залишаються одним з найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб. Адже ломбарди, порівняно з банками чи кредитними спілками, орієнтовані в першу чергу на видачу дрібних та короткострокових кредитів. Значна частина ломбардів надає кредити під заставу, у яких середня сума кредиту коливається в межах від 500 до 1000 грн.

З набранням у 2001 р. чинності Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (№ 2664) ломбард віднесено до фінансових установ: ст. 1, п. 1 «фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг».

Станом на 30.09.2013 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 483 ломбарди, що на 3,6 % більше порівняно з відповідною датою 2012 р.

На сьогодні в Україні створення та діяльність ломбардів здійснюються відповідно до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III, «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 18.11.2003 р. № 1255-IV, «Про заставу» від 02.10.1992 р. № 2654-XII та інших законів України і виданих відповідно до них нормативно-правових актів.

Ломбарди обирають для застави найбільш ліквідне майно. Найбільш поширеним видом майна, що приймається ломбардами в заклад, є ювелірні та побутові вироби з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, брукхт цих виробів. Зокрема, за даними Нацкомфінпослуг, у 2013 р. в обсязі наданих фінансових кредитів за видами застави найбільшу питому вагу займали фінансові кредити під заставу виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння – 5 163,7 млн грн (88 %). Частка фінансових кредитів під заставу побутової техніки становила 700,6 млн грн (12 %), автомобілів – 18,1 млн грн (0,3 %), нерухомості – 13,6 млн грн (0,2 %), іншого майна 13,6 млн грн (0,2 %).

Слід зазначити, що, наприклад, операції з виробами з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння (приймання виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння як предметів застави, їх відчуження в разі звернення стягнення) відповідно до вимог ст. 14 Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними», ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» потребують одержання окремих ліцензій, що видаються Міністерством фінансів України згідно з Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з торгівлі виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, затверджених наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства фінансів України від 26.12.2000 р. № 82/350.

Діяльність щодо надання ломбардами фінансових послуг (кредитів, позик) контролюється Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг); діяльність, пов'язана з реалізацією, обігом предметів застави, належить до компетенції Міністерства фінансів України.

Ломбарди в Україні можуть створюватися тільки в організаційно-правовій формі повного господарського товариства.

Ломбард має право здійснювати діяльність із надання фінансових послуг, які зазначені в його установчих документах, у порядку, установленому законодавством, тільки після внесення інформації про нього до реєстру фінансових установ та отримання Свідоцтва про реєстрацію фінансової компанії.

Утім, необхідно зазначити, що на сьогодні не існує жодного законодавчого акта, яким би комплексно врегульовувалися найважливіші питання, що виникають під час створення та діяльності ломбардів. Відсутнє навіть загальне визначення поняття «ломбард» на рівні закону.

У зв'язку з цим, найнеобхіднішим для забезпечення подальшого розвитку діяльності ломбардів є прийняття закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність». Наразі законопроект «Про ломбарди та ломбардну діяльність» № 0960 від 12.12.2012 р. (друге читання) включене до порядку денного четвертої сесії Верховної Ради України сьомого скликання.

Законопроект покликаний регулювати здійснення ломбардної діяльності в Україні, а також офіційно закріпити за ломбардами статус фінансової установи на рівні закону.

Згідно з законопроектом «ломбард – це небанківська фінансова установа, що провадить діяльність з надання фізичним особам фінансових кредитів під заклад, із зберігання речей та супутню діяльність (ломбардна діяльність)».

У проекті закону «Про ломбарди та ломбардну діяльність» встановлений мінімальний розмір статутного фонду у розмірі суми, еквівалентної 30 тис. євро, а також передбачено створення згідно з законодавством резервного фонду та страхового резерву для відшкодування можливих втрат по основному боргу за кредитами. Згідно з аналітичними дослідженнями Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, цього буде досить для забезпечення ефективної діяльності ломбардів та захисту інтересів їх клієнтів. Зауважимо, що в США статутний фонд ломбарду становить 100 тис. дол. і вноситься виключно грошима.

Законопроект дає визначення супутньої діяльності ломбарду. Супутня діяльність ломбарду – це діяльність, пов'язана з видачею ломбардом фінансових кредитів.

Супутньою діяльністю є: агентська діяльність із страхування предмета закладу, яким забезпечено зобов'язання за договором фінансового кредиту; продаж предмета закладу, на який ломбардом звернено стягнення; передпродажна підготовка предмета закладу, на який ломбардом звернено стягнення шляхом набуття права власності.

Згідно з законопроектом, ломбарди можуть утворювати господарські об'єднання ломбардів відповідно до Господарського кодексу України, а також об'єднання (у вигляді спілок, асоціацій та інших об'єднань юридичних осіб), які утворюються для представлення інтересів засновників (учасників).

Об'єднання ломбардів, які утворюються для представлення інтересів засновників (учасників), утримуються лише за рахунок внесків таких засновників (учасників) та не можуть провадити господарську діяльність, крім отримання пасивних доходів.

Державне регулювання і нагляд за діяльністю ломбардів здійснює уповноважений орган згідно із законодавством про фінансові послуги та державне

регулювання ринків фінансових послуг (Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України), інші державні органи відповідно до їх компетенції.

Слід зазначити, що в Україні діє неприбуткове, некомерційне, добровільне об'єднання професійних учасників ринку фінансових послуг ломбардів та ломбардних установ – Всеукраїнська асоціація ломбардів (скорочена назва – ВАЛ), що спрямовує свою діяльність на розвиток ринку фінансових послуг, захист професійних, соціально-економічних і правових інтересів учасників асоціації, розвиток ефективної діяльності ломбардів, розвиток ломбардної галузі в цілому.

За словами президента Всеукраїнської асоціації ломбардів, члена Консультаційно-експертної ради при Держфінпослуг, кандидата юридичних наук А. Хірсінна, «сьогодні до Асоціації входить більше 170 ломбардів. Як це дуже часто буває на практиці, на початковому етапі ідею створення і мету діяльності Асоціації розуміють не всі: засновники невеликого ломбарду не стикаються з тими проблемами, які вирішує ломбард, що швидко розвиває мережу, тому вони не відчують потреби, щоб їхні інтереси хтось відстоював. Асоціація – це своєрідний буфер між учасниками ринку і державою, який покликаний узгоджувати інтереси учасників ринку і держави з позиції регулювання ринку. З набуттям чинності закону діяльність Асоціації набуде іншого спрямування: до неї стане цікаво вступати. Насамперед, тому, що ринку буде пред'явлена низка вимог: до технічного устаткування, програмного забезпечення, реєструючих систем ломбарду. А такі якісні продукти мають тільки серйозні учасники ринку, у яких їх можна придбати. Далі, це – бухгалтерський облік, який у ломбардів, що працюють більш ніж п'ятнадцять років, налагоджений завдяки багаторічним консультаціям з податковою адміністрацією. Це і питання підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, яких, на жаль, сьогодні ніде професійно не навчають».

Варто зазначити, що однією з проблем, яка потребує прийняття відповідних нормативно-правових актів, є відсутність чітких вимог стосовно приміщення, у якому розміщуються ломбарди, а точніше – де зберігаються заставлені в заклад речі. У сучасних умовах, коли серед білого дня грабують відділення банків, клієнти ломбардів не мають ніякої гарантії щодо надійності зберігання їхніх речей, що виступають забезпеченням за фінансовим кредитом. Згідно з типовим договором між ломбардом та клієнтом, збитки, завдані внаслідок протиправних дій третіх осіб, кваліфікуються як форс-мажорні обставини та не відшкодовуються ломбардом. Тому варто або встановити чіткі вимоги до приміщень, де зберігатимуться речі, отримані ломбардом у заклад або на зберігання, або посилити матеріальну відповідальність ломбарду перед клієнтом. Згідно з проектом закону «Про ломбард та ломбардну діяльність» передбачається обов'язкове страхування речей, що перебувають на зберіганні в ломбарді. Проте деякі політики, лобіюючи власні інтереси, виступають проти цієї норми. Залишається сподіватись, що питання буде вирішене.

Поки Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розробило державні будівельні норми ДБН

В.2.2-11-2002 «Підприємства побутового обслуговування», які поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих будівель та приміщень підприємств побутового обслуговування, зокрема ломбардів. Зазначений норматив встановлює основні вимоги до об'ємно-планувальних, конструктивних рішень, а також до інженерного обладнання цих об'єктів.

Так, згідно з розділом 2 ДБН В.2.2-11-2002 висоту поверху приймають, як правило, 3,3 м, площа приміщень для відвідувачів у ломбарді повинна становити не менше 6 кв. м, площа приміщень комор не менше 35 кв. м на приймальника замовлень тощо.

Застосування будівельних норм або їх окремих положень є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, які провадять будівельну, містобудівну, архітектурну діяльність та забезпечують виготовлення продукції будівельного призначення (ст. 11 Закону України «Про будівельні норми»).

Розміщення ломбардів не може здійснюватись згідно з положеннями Порядку розміщення тимчасових споруд для впровадження підприємницької діяльності, який затверджено наказом Мінрегіону від 21.10.2011 р. № 244, який зареєстровано в Мін'юсті 22.11.2011 р. № 1330/20068.

Варто звернути увагу на те, що ломбарди досить часто використовуються для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Саме тому актуальним стає найскоріше прийняття закону України «Про ломбарди і ломбардну діяльність», що забезпечить законодавчу базу функціонування ломбардів та підвищить прозорість діяльності цих установ.

Зарубіжний досвід показує, що останнім часом намітилася стійка тенденція збільшення попиту на послуги ломбардів в усьому світі, включаючи такі економічно розвинуті країни як США, Великобританія, Швеція, Австралія, Німеччина, Індонезія та ін., незалежно від політичного й економічного режиму країн, де діяльність ломбардів спрямована перш все на максимальне задоволення різнобічних потреб клієнтів, які вже адаптувалися до високого рівня сервісу в інших сферах споживання. У ломбардному бізнесі відбулися істотні еволюційні зміни. Нині у багатьох країнах світу створено сучасні ломбарди, оснащені передовими досягненнями науки й техніки (автоматизація транспортних шляхів і складських приміщень, комп'ютеризація основних операцій ломбардів та ін.), що пропонують швидкий і конфіденційний спосіб позичання коштів. Спеціальні маркетингові дослідження, проведені на замовлення Національної асоціації ломбардів (NPA) США, показали, що 40 % населення економічно розвинутих країн не мають банківських рахунків і, відповідно, не мають можливості отримати кредит з інших джерел, крім ломбардів.

Законодавством багатьох країн світу проводиться чітке розмежування сфер діяльності банків і небанківських установ, що значною мірою обумовлено історичними особливостями розвитку виробництва й кредитної системи.

Прийняття закону «Про ломбарди і ломбардну діяльність» дасть змогу

створити ефективну державну систему регулювання правовідносин у сфері ломбардної діяльності, необхідні правові механізми реалізації ломбардами визначених для них функцій та забезпечить захист споживачів ломбардних послуг (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел: <http://ametist.biz.ua/articles/21.html>, <http://www.finco.com.ua/43>, <http://w1.c1.rada.gov.ua>, <http://www.finmir.com.ua/content/view/55/146/lang,uk>, http://p-for.com/book_295.html, <http://cct.com.ua/2014/28.03.2014714-3505.htm>*).

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Рідкісні захворювання в Україні набули законодавчого закріплення

Верховна Рада ухвалила Закон «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я відносно забезпечення профілактики і лікування рідкісних (орфанних) захворювань». Відповідно до Закону, ст. 3 основ доповнюється визначенням, що рідкісне (орфанне) захворювання – це захворювання, яке загрожує життю людини чи хронічно прогресує і призводить до скорочення тривалості життя громадянина або до його інвалідності, поширеність якого серед населення не перевищує 1: 2000. Крім того, розділ V основ доповнено ст. 53-1 «Профілактика і лікування рідкісних (орфанних) захворювань», за якою держава забезпечує заходи щодо профілактики рідкісних (орфанних) захворювань і організацію надання громадянам, які страждають такими захворюваннями, відповідної медичної допомоги.

З цією метою центральний орган виконавчої влади має визначити та затвердити перелік рідкісних (орфанних) захворювань, забезпечити створення й ведення державного реєстру громадян, які страждають рідкісними (орфанними) захворюваннями, а також встановити порядок надання медичної допомоги громадянам, які страждають цими захворюваннями. Таким чином (згідно з Законом), громадяни з рідкісними (орфанними) захворюваннями мають безперешкодно й безоплатно забезпечуватися необхідними для лікування цих захворювань лікарськими засобами і відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання, відповідно до їх переліку й обсягів, затверджених центральним органом виконавчої влади, який відповідає за формування державної політики у сфері охорони здоров'я, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів.

В Україні проблема захисту громадян, які страждають орфанними захворюваннями, тривалий час на законодавчому рівні залишалася невирішеною. Із-за відсутності переліку таких захворювань і єдиного державного реєстру осіб з цими хворобами державу було позбавлено можливості повноцінно й ефективно планувати та впроваджувати заходи щодо профілактики таких захворювань і

забезпечувати осіб, які страждають ними, адекватною медичною допомогою. Передусім це стосується вирішення такого життєво важливого для даних осіб питання, як забезпечення відповідними лікарськими засобами й продуктами спеціального лікувального дієтичного харчування, без отримання яких ці люди приречені на важку інвалідність або навіть смерть. Неврегульованими на сьогодні також залишаються і особливості надання медичної допомоги таким хворим. Кількість нозологічних форм рідкісних (орфанних) хвороб у світі досягає 8 тис., з них більше 5 тис. захворювань – спадкові. Ця група захворювань має важкий, хронічний, прогресуючий перебіг, супроводжується формуванням дегенеративних змін в організмі і характеризується широким спектром проявів і симптомів. Питома вага орфанних захворювань, викликаних генетичними чинниками, становить до 80 %, інші 20 % – це хвороби, що мають бактеріологічну, вірусну, алергічну природу або викликані несприятливими екологічними чинниками. Більше ніж 75 % орфанних захворювань вражають дітей, з яких до 30 % вмирають у віці до п'яти років, а 50 % цих захворювань призводять до інвалідності. В Україні до встановленого переліку рідкісних захворювань входять такі хвороби, як хвороба Гоші, спінальна м'язова дистрофія, муковісцидоз та ін. Проте кожного тижня у світі виявляють у середньому ще п'ять нових захворювань. Вони могли існувати і раніше, але зустрічаються так рідко, що медикам просто до останнього часу не вдавалося визначити, чим страждає пацієнт. Такі хвороби фахівці відносять до рідкісних, або орфанних – від англійського слова orphan, тобто «сирота».

Світове суспільство вже усвідомлює, що не може бути поділу людей на абсолютно здорових і хворих. Адже всі ми – пазл, конструктор, у якому гени складаються певним чином. І якщо хоча б один з генів дає збій, може виникнути хвороба. Практично здорова людина може народити хвору дитину, яка потребуватиме дуже коштовного лікування. Тому світова наука та медицина знаходить все нові й нові ліки, щоб допомагати людям з невиліковними, як вважалося раніше, хворобами. Люди, що були приречені на тяжку інвалідність або навіть смерть, у розвинутих країнах нині протягом багатьох років безкоштовно отримують необхідне лікування і живуть повноцінним життям.

Україна на сьогодні приділяє небагато уваги людям з рідкісними хворобами. Сім'ї, у яких є такі особливі хворі, зазвичай залишаються сам на сам зі своєю проблемою. Недарма «орфанний» означає «сирітський». Ці люди стикаються з багатьма непереборними труднощами: бракує сучасної діагностичної та лікувальної бази, кваліфікованих фахівців. Деякі хворі взагалі не отримують ані необхідних ліків, ані матеріальної підтримки з боку держави, і тому приречені на неймовірні фізичні та психологічні страждання або смерть. Наше Мінохорони здоров'я навіть не знає, скільки в країні таких хворих і які ліки їм потрібні. Зазвичай такі хвороби передаються в спадок, івилікувати їх повністю неможливо. Але ж для поліпшення стану хворого, а у багатьох випадках і забезпечення його повноцінного способу життя, буває що досить усього лише спеціального

харчування або регулярного приймання необхідних ліків. У всіх розвинутих країнах місію довічного забезпечення «органних» пацієнтів необхідними препаратами бере на себе уряд. Україна, на жаль, до таких країн поки що не належить.

Але Закон про орфанні захворювання має багато чого змінити. На сьогодні тільки почалася робота над формуванням переліку захворювань, що належать до рідкісних. Досі ще відсутні алгоритми й стандарти надання медичної допомоги людям з рідкісними захворюваннями. Не існує загальнонаціонального реєстру пацієнтів. Тобто хворі є, проте не має інформації щодо того, скільки потрібно грошей, які ліки та діагностичні засоби необхідно закуповувати, яких фахівців готувати, які освітні медичні програми розвивати тощо.

На думку голови Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я Т. Бахтєєвої, «ухвалення даного законопроекту дозволить визначити реальну картину поширеності рідкісних захворювань, поліпшити профілактику, діагностику і лікування цих захворювань, більш раціонально використовувати наявні фінансові ресурси, забезпечити дієвий контроль за централізованими закупівлями лікарських засобів і спеціальних продуктів харчування для цієї категорії хворих, які проводяться Міністерством охорони здоров'я України». Але чи готова українська медицина впоратися із «сирітськими» недугами?

Член-кореспондент НАМН України, доктор медичних наук, професор, генеральний директор Харківського спеціалізованого медико-генетичного центру О. Гречаніна зазначає: »Рідкісні захворювання вирізняються з-поміж інших тим, що дитина народжується не одразу з усіма ознаками хвороби. Скажімо, у новонародженого помітні порушення ЦНС, які лікар, не маючи достатнього рівня спеціалізації (а його набути важко, бо багато ОЗ виявляються вперше), списує на певну, цілком тривіальну, причину, як то травма під час пологів, гіпоксія, проблеми судин тощо. Така помилка може коштувати дорого, адже практикою доведено: чим швидше ми визначимо мішень пошкодження, тим впевненіше знатимемо, як ушкодження гена проявлятиметься надалі».

На думку фахівців, сьогодні, коли дедалі більш агресивними стають зовнішні та особистісні провокатори мутації генів, кожна людина повинна хоча б раз у житті прослухати доповідь генетика про спадкові захворювання та їх профілактику, про те, на які особливості розвитку дітей потрібно звертати увагу, щоб часом не пропустити ознак збою в їхньому геномі. Тож потрібно відновити державні програми підготовки клінічних генетиків в інтернатурі, викладати дисципліну лікарям первинного-вторинного рівнів, оскільки стара українська гвардія рідіє, а припливу молодих сил немає. І обов'язково слід поширювати знання з генетики серед лікарів усіх без винятку спеціальностей у закладах післядипломної освіти. Якщо цього сьогодні не зробити, то рідкісні хвороби в недалекому майбутньому можуть перейти до категорії поширених.

В. Матюшко, президент Фонду «Діти зі спінальною м'язовою атрофією» наголошує: «Передусім Україні потрібно не тільки визнати орфанні захворювання

на державному рівні, а й гармонізувати вітчизняне законодавство стосовно вирішення проблем, пов'язаних з ОЗ. У Європі ці питання давно внесено до національних програм, які по кілька разів вже переглядалися й оновлювалися (наприклад, у Франції прийнято вже третю редакцію). В Україні ж досі не визначено на законодавчому рівні статус рідкісного пацієнта. Після прийняття законопроекту про орфанні захворювання поступово вже можна розв'язувати інші проблеми, приміром, розширювати скринінгові програми тощо. На жаль, нині в Україні не існує реєстру хворих на ОЗ державного рівня, тобто ніхто не знає, скільки таких хворих, яка поширеність будь-якого ОЗ в країні тощо».

Стосовно діагностики, то тут, як-то кажуть, узагалі «темний ліс». За державною програмою неонатального скринінгу в Україні виявляють хворих на чотири генетичні хвороби, а у Європі – на 40. А що стане з тими дітьми, котрих вчасно не діагностували? Нормальне життя їх вже буде неможливим. Найбільш потерпають хворі на деякі рідкісні захворювання, для яких на ринку України взагалі немає потрібних ліків. Вітчизняним виробникам теж немає ніякого сенсу виробляти орфанні препарати, адже комерційний успіх таких ліків за нинішнього законодавства неможливий. За кордоном розробка препаратів для лікування рідкісних хвороб, як-от, наприклад, фенілкетонурії, стимулюється державою. У США, країнах ЄС, Японії і деяких інших країнах виробникам орфанних ліків надаються преференції на всіх етапах виробництва препарату. В американському законодавстві передбачено федеральні податкові знижки (50 % витрат на клінічні дослідження).

Голова правління Української організації батьків дітей-інвалідів, хворих на фенілкетонурію, О. Пасхальна вважає: «Саме закон повинен регламентувати і попередження, і діагностику, і лікування рідкісних хвороб. Адже та ж сама фенілкетонурія – це не краснуха, яка пройде за три тижні. Рідкісні захворювання тому і відносяться до рідкісних, що вони, як правило, на все життя. Зокрема, фенілкетонурія – порушення обміну речовин, за якого організм не здатний переробляти фенілаланін – амінокислоту, присутню в молекулі білку. Якщо годувати дитину, хвору на фенілкетонурію, м'ясом, рибою і багато якими ще звичайними для нас продуктами, у її крові накопичуватимуться токсини, що призведе до розумової відсталості. Але за спеціального харчування такий малюк нічим не відрізнятиметься від своїх однолітків і виросте цілком здоровою людиною». За словами О. Пасхальної, кожному такому хворому, залежно від особливостей організму, віку і перебігу хвороби, білковий препарат треба підбирати індивідуально. У нас же вагітним жінкам видають те ж лікувальне харчування, що і дітям у віці від одного року.

Утім, хворим на фенілкетонурію ще «пощастило». Це захворювання – одне зі всього лише декількох генетичних патологій, які в українських медустановах діагностують відразу після народження дитини. У Європі, до речі, у новонароджених беруть аналіз на 22 захворювання, що передаються в спадок.

І хоча українська клінічна генетика прямує в одному напрямі з європейською,

маючи хороший досвід і високі оцінки зарубіжних фахівців, а на озброєнні лікарів з'явився новий апарат, здатний розпізнати у маленьких пацієнтів деякі рідкісні хвороби, проте маємо відразу декілька «але». Для того, щоб направити хворого до київського Охматдиту, де є ця диво-машина, лікар повинен хоча б запідозрити наявність у дитини саме орфанного захворювання. А один лікар в Україні сьогодні не здатен сам визначити причину рідкісного захворювання. Біля ліжка хворого повинні стояти лікар-спеціаліст, генетик, біохімік, фахівець з молекулярної генетики, фармакогенетик – тільки спільними зусиллями цієї експертної ради можна виявити на ранній стадії ознаки орфанного захворювання, щоб потім вже перевірити рідкісний діагноз.

На жаль, часто буває так, що коли після тривалого «лікування» від неіснуючих хвороб пацієнта, нарешті, направляють на генетичну діагностику, час уже безповоротно втрачено. Саме в такій ситуації опиняються хворі на целиацію – природжену непереносимість глютену, який міститься в злаках. Вважається, що у світі від цієї патології страждає близько 1 % людей. Це, м'яко кажучи, немало, враховуючи той факт, що деяких рідкісних захворювань на планеті зафіксовано усього по 5–6 випадків. При цьому створюється таке враження, що в Україні целиація є не те щоб рідкісною, а фактично «неіснуючою» хворобою.

«У нашій країні просто немає статистики таких хворих. Про те, що на наявність алергії на злаки обов'язково треба обстежувати усіх хворих цукровим діабетом (близько 10 % з них, згідно зі світовою статистикою, хворіють і на целиацію), в Україні не знають навіть більшість ендокринологів», – наголошує президент Українського суспільства целиакії О. Наумова.

Визначити, чи є у дитини целиація, можна тільки в приватних лабораторіях, нарікає фахівець. Але далеко не всім батькам це по кишені. До того ж тільки своєчасною правильною діагностикою проблеми хворих на целиацію не вичерпуються. Єдиним можливим лікуванням цього захворювання на сьогодні є повне виключення з раціону продуктів, що містять глютен. Але за українськими нормативами особливої дієти для таких пацієнтів теж не існує. Батьки дітей, хворих на целиацію, не можуть віддати їх до дитячого садку, відправити до оздоровчого табору – адже там ніхто їх не годуватиме спеціальними продуктами.

У західних країнах уряд виділяє сім'ям «злакових» алергіків спеціальні дотації, адже безглютенові продукти коштують набагато дорожче, ніж звичайні. Приміром, кілограм безглютенового борошна обійдеться як мінімум у 60–70 грн. Українським хворим про допомогу держави поки що залишається тільки мріяти. Більш того, існує ще одна проблема. За словами О. Наумової, через відсутність офіційної сертифікації безглютенових продуктів недобросовісні виробники вказують «без глютену» на етикетках звичайних товарів. Насправді, кого хвилює, що дитина, поївши таких «безглютенових» макаронів, може померти, якщо «красивий», проте нічого не зобов'язуючий, напис допоможе продати їх у п'ять разів дорожче?

Але як би там не було, а з прийняттям нового Закону у людей з орфанними

хворобами в Україні зажеврила надія і з'явилися сподівання на зміни в їхньому житті, кращу долю. Будемо очікувати, що наше не тільки законодавчо на папері, але й у реальному житті медичне обслуговування людей з даними проблемами, нарешті, вийде з «кам'яного віку» та наблизиться до європейських стандартів.

ІНФОРМАЦІЙНА ПРОЕКЦІЯ МІСЯЦЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

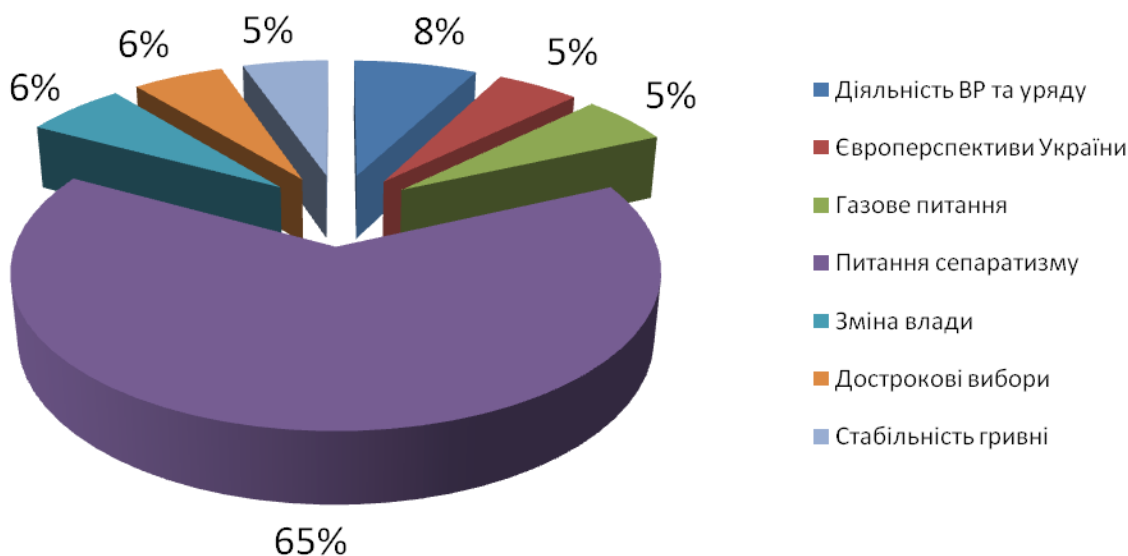
А. Березельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Ю. Половинчак, заввідділу НЮБ НБУВ, канд. іст. наук

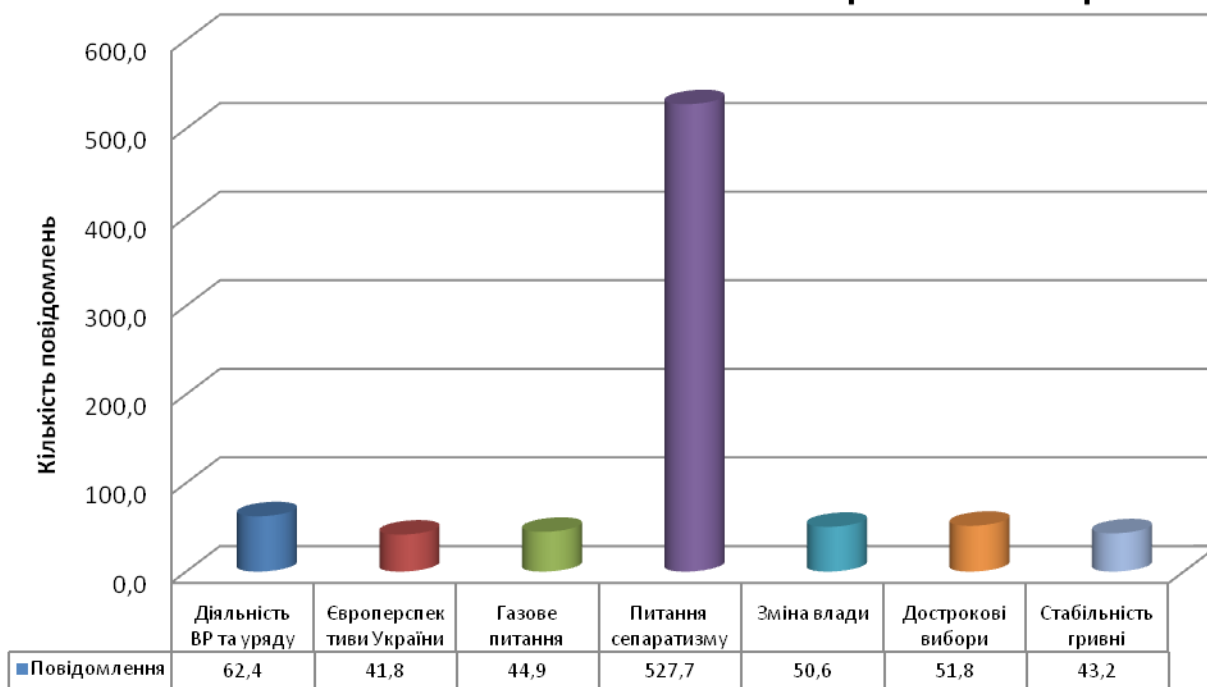
Узагальнений аналіз моніторингу повідомлень українських та зарубіжних засобів масової інформації щодо України за березень – квітень

Основні резонансні теми інформаційного поля України визначаються надзвичайною ситуацією, що склалася в країні – фактичними бойовими діями в зонах сепаратистських конфліктів та неоголошеної агресії Росії. Відтак ЗМІ левову частку уваги (65 % оригінальних повідомлень) приділяють саме **питанню сепаратизму**. Ідеться про повідомлення про провокації та проведення проросійських чи сепаратистських мітингів, збройні захоплення будівель і територій та загрози їх населенню, а також заходи, скеровані на протидію диверсіям та тероризму (в т. ч. АТО). Коментарі щодо можливого повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України та стану підготовки ЗСУ до відбиття атаки, військові навчання НАТО у відповідь на «брякання зброєю» Кремля. У цьому ж блоці враховано інформаційну війну навколо «українського питання»: звинувачення та інсинуації на адресу України, що відображається в регіональних ЗМІ та на телебаченні. Так звана інформаційна блокада Криму та захоплених терористами територій на Донбасі, перешкоджання діяльності українських і західних ЗМІ (в т. ч. викрадення журналістів та громадських активістів). Дзеркально протилежна реакція Заходу та всього цивілізованого світу до позиції керівництва РФ та «маріонеткового» уряду АРК щодо подій у післяреволюційній Україні (в т. ч. анексії Криму). Знайшли також відображення акції по всій Україні, у Росії та світі за мирне врегулювання сепаратистських конфліктів на сході України та кроки української влади на шляху збереження цілісності держави та миру.

Співвідношення кількості резонансних подій за березень-квітень

Кількісно-змістовний аналіз електронних матеріалів

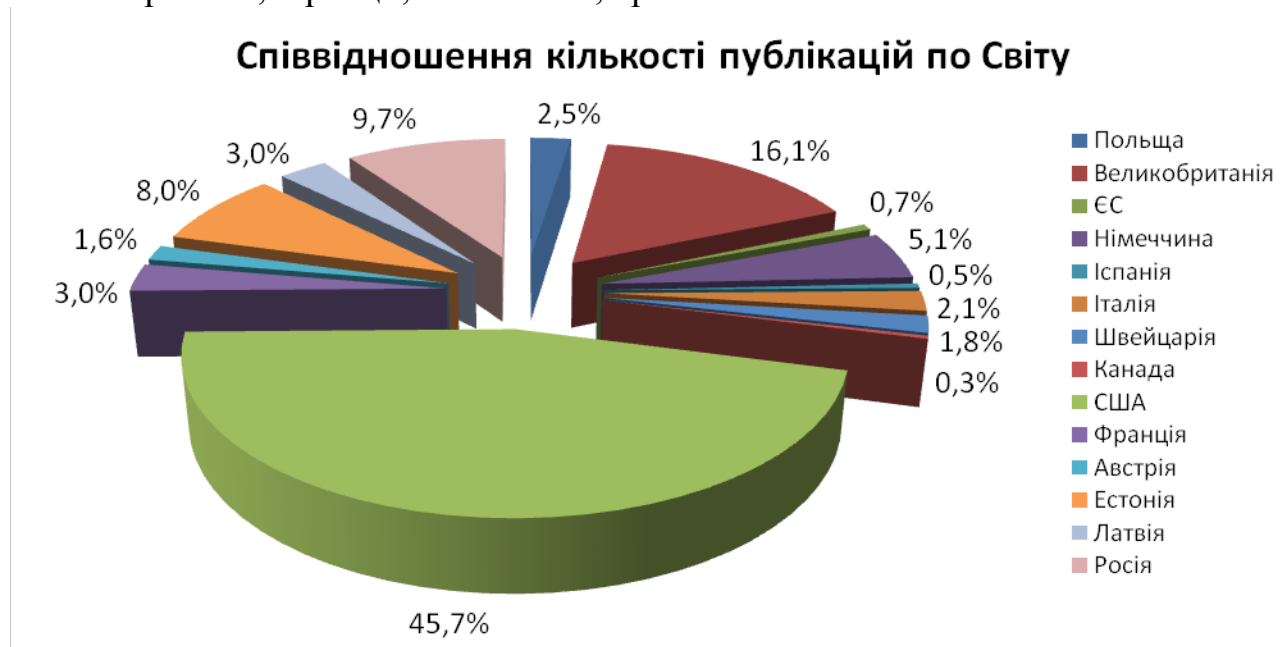
Загалом же законотворчу діяльність ВР та ухвалення новим урядом низки рішень для врегулювання кризи в Україні та реформування країни відображено в блоці «*діяльність ВР та уряду*», що, за нашими підрахунками, охоплює 13 % інформаційного простору минулого місяця (разом з питанням економічної ситуації, проблемою стабільності гривні та гнучкого курсоутворення на

валютному ринку).

При цьому на питання *перезавантаження української політичної системи* припадає 12 % повідомлень – такі сумарні показники пунктів «зміна влади», що об'єднує повідомлення про відсторонення экс-чиновників, істотне послаблення впливу колишніх провладних ПР та КПУ тощо та «дострокові вибори», де висвітлюється ситуація навколо запланованих позачергових президентських та можливих парламентських виборів, складність їх проведення в нинішній кризовій ситуації.

Питання геополітичного вибору відображені в блоках «європерспективи України», що враховують публікації, присвячені питанням підписання так званої політичної частини Угоди про асоціацію, проблемам фінансової допомоги; та «газове питання» – оскільки питання можливості вступу України до МС не на часі, відновилася «газова» та «торговельна» війна.

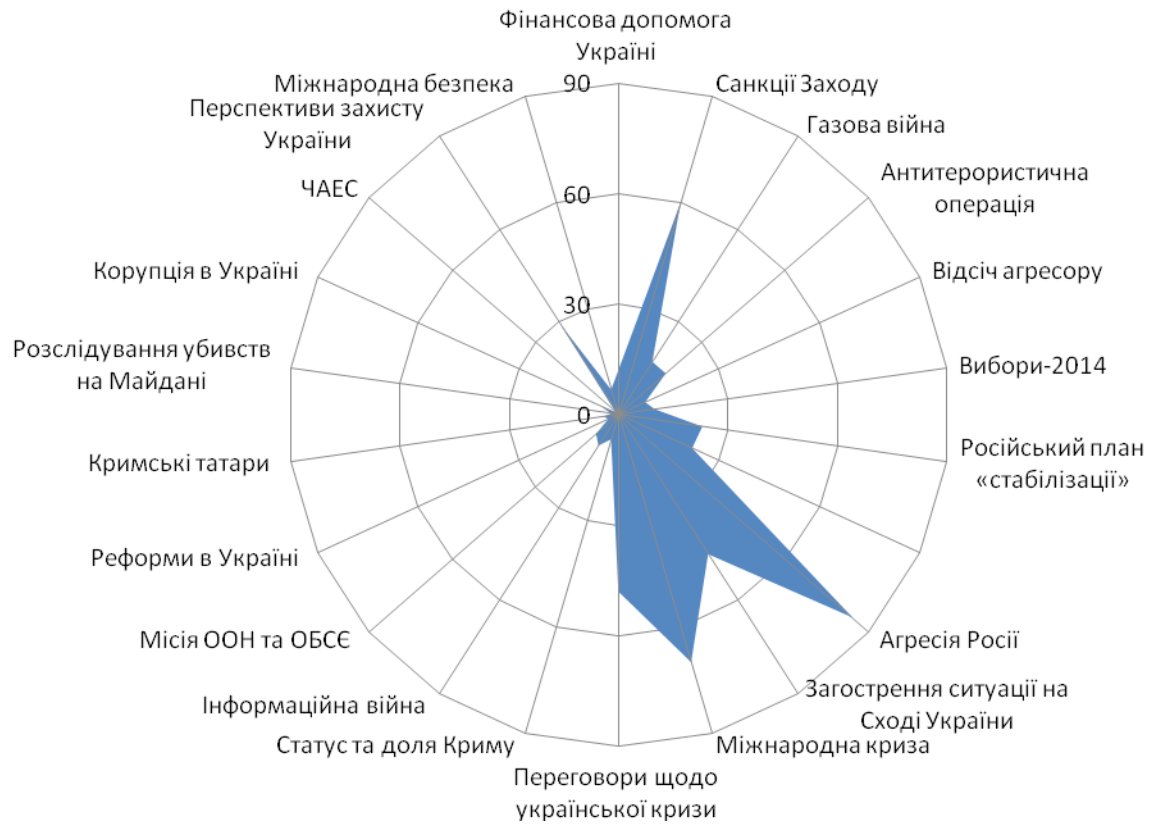
Внутрішньополітичні події в Україні та їх вплив на світову політику залишають українське питання в «топі» світових новин – у квітні в провідних іноземних ЗМІ було опубліковано понад 600 матеріалів, присвячених Україні. Найбільша їх частка (майже половина) припадає на публікації американських ЗМІ, значну увагу українському питанню приділяють ЗМІ країн ЄС, у першу чергу – Великобританії, Франції, Німеччини, країн Балтії.

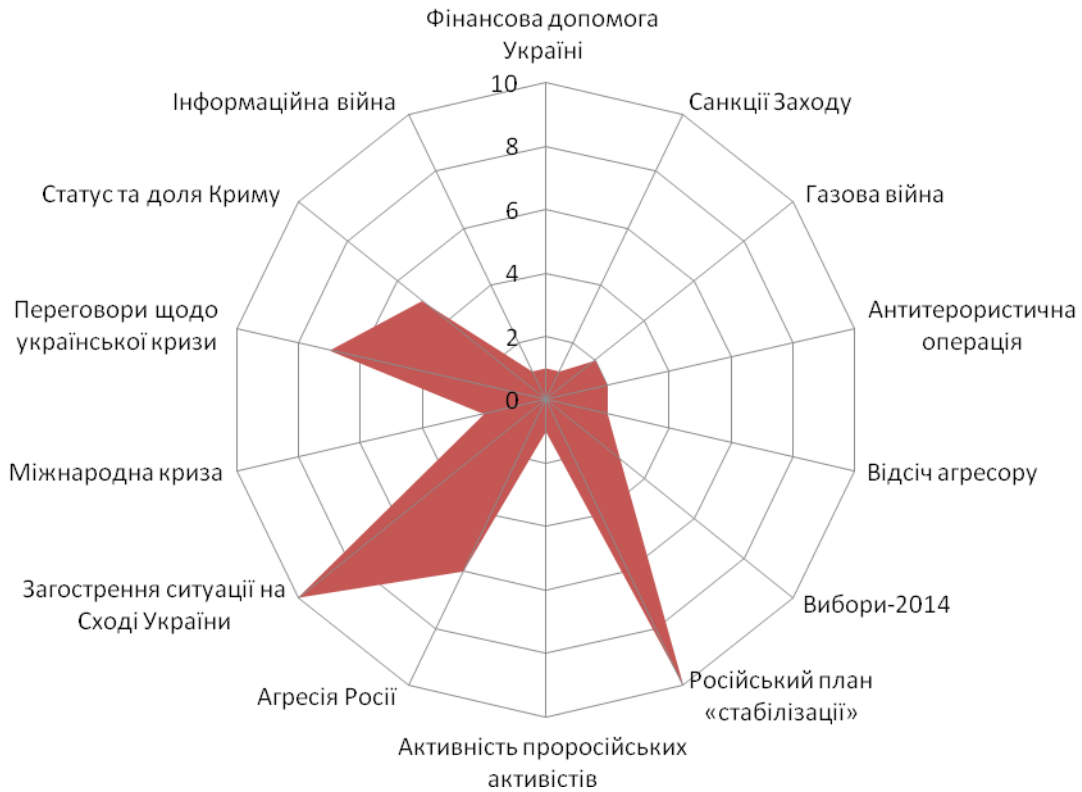
Як впливає із співвідношення згадуваності ключових слів, західні країни турбує, у першу чергу, агресії Росії і загострення ситуації на Сході України, та, відповідно, проблеми дестабілізації системи міжнародних відносин та міжнародних правових колізій і загроз, пов'язаних з російською агресією та регіональними і світовими ризиками в цьому ключі, пов'язані з ними питання переговорів щодо української кризи і застосування санкцій проти РФ.

Західні ЗМІ

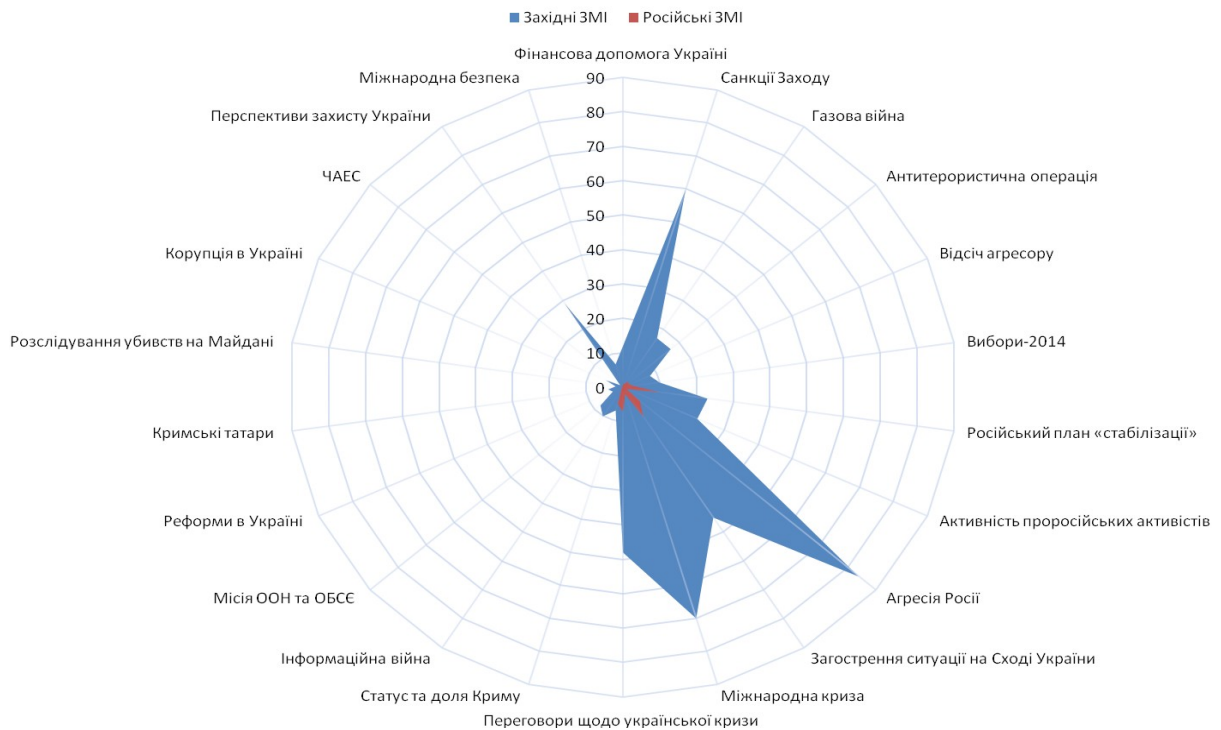

Російські ЗМІ

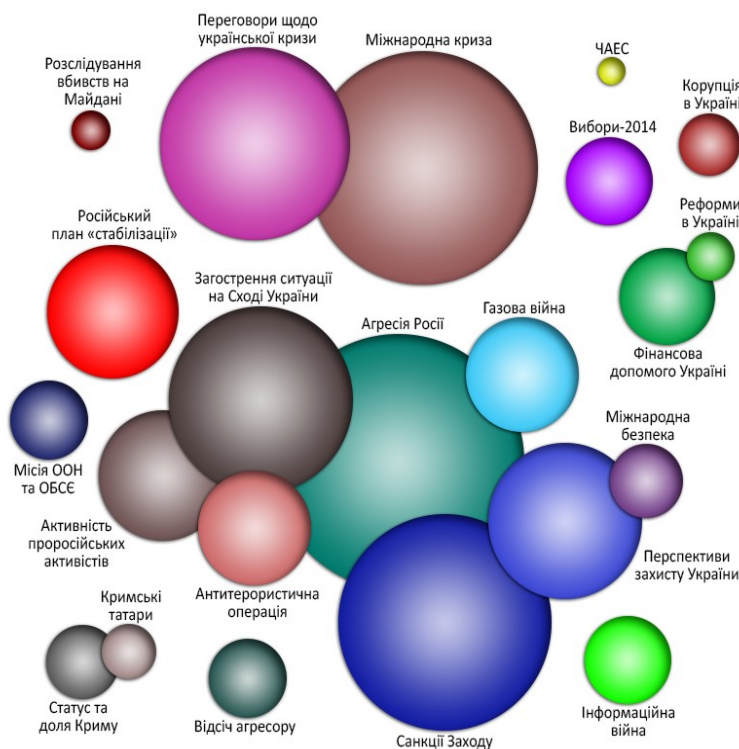

Російські ЗМІ, що впадає в очі, досить істотно зменшили кількість аналітичних публікацій щодо України і практично малопомітні на загальному тлі (див. зведену діаграму).

Співвідношення ключових тегів у західних та російських ЗМІ

Західні ЗМІ

Російські ЗМІ

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

М. Костенко, помічник адвоката, адвокатская фирма «Ефимов и партнеры»

Правосудие в Крыму

После оккупации Россией Крыма возникла масса вопросов, в том числе и правовых. Грубо говоря, возникла правовая неразбериха и в части законодательного регулирования, и в части механизмов исполнения, связанная с тем, что на одной территории действуют два взаимоисключающих законодательства – и Украины, и России. На данный момент есть ратифицированный Госдумой РФ Договор о принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и еще не вступивший в силу Закон Украины «Об обеспечении прав и свобод граждан и правовом режиме на временно оккупированной

территории Украины» (проект закона Украины от 19.03.2014 № 4473-1, принят Верховной Радой Украины 15.04.2014 г.) Таким образом, на данный момент Россия считает Крым российской территорией, на которой действует российское законодательство и российские органы власти, а Украина – украинской с соответствующим регулированием нормами украинского права, с учетом Закона об оккупированной территории. В силу недавних событий ни судебная практика, ни механизмы исполнения решения судов еще не сформировались. Учитывая вышеизложенные факты ответим на вопрос, что же делать, если сложилась ситуация, для решения которой Вам нужно обратиться в суд, при этом ситуация каким-то образом связана с Крымом (например, должник или имущество находятся в Крыму). Для того, чтобы по факту определить, в какой суд нужно обратиться (на территории Крыма – российский, или на материковой части Украины – украинский), нужно исходить из того, для чего Вам нужно решение суда. Хотя на данный момент этот вопрос и урегулирован законодательно с двух сторон – Россия считает, что нужно обращаться в суды на территории Крыма и судить согласно законодательству России, а Украина считает, что нужно обращаться в суды на материковой части Украины согласно подсудности судов, определенной статьей 12 Закона об оккупированной территории. Но перед обращением в суд стоит подумать, зачем Вам нужно такое решение – для реального его выполнения (например, для взыскания задолженности), или для другого использования (например, решение о задолженности будет использовано в производстве о банкротстве), и, ответив на вопрос, где это решение должно будет исполняться/использоваться, решить куда лучше обратиться. Например, если у предприятия, которое находится на материковой части Украины, есть должник, который находится на территории Крыма, то нужно исходить из того, где будет исполняться решение суда. Если у такого должника есть имущество на материковой части Украины, то согласно части 1 статьи 20 Закона Украины «Об исполнительном производстве» взыскатель имеет право выбрать место исполнения решения – или по месту нахождения должника, или по месту нахождения имущества должника. Поскольку на материковой части Украины взыскание долга урегулировано и законодательно и налажены механизмы исполнения решения, то оптимальным будет обратиться в суд на материковой части Украины (например, заключив договор поручительства или согласно подсудности по статье 12 Закона Украины об оккупированных территориях – после вступления его в силу и определения судов Апелляционным судом г. Киева). В таком случае и судебный процесс, и процесс исполнения решения будут полностью урегулированы только законодательством Украины. Аналогично и в ситуации, когда взыскатель находится в Крыму, а должник и его имущество – на материковой части Украины, поскольку решение будет исполняться на материковой части Украины. Если же взыскатель обратится в суд на территории Крыма и получит решение такого суда именем Российской Федерации, то при исполнении решения на материковой части Украины у взыскателя появятся

трудности вплоть до невозможности исполнить такое решение. Для исполнения такого решения взыскателю нужно будет обратиться в суд Украины для предоставления разрешения на принудительное исполнение решения иностранного суда. Это при условии, что взыскатель обратится в суд Украины до вступления в силу Закона об оккупированных территориях. Если же взыскатель захочет исполнить такое решение после вступления Закона об оккупированных территориях в силу, то это будет невозможно на основании статьи 9 указанного Закона. Согласно частям 2 и 3 статьи 9 Закона об оккупированных территориях деятельность любых органов, их должностных и служебных лиц на временно оккупированной территории считается незаконной, если эти органы или лица созданы, избраны или назначены в порядке, не предусмотренном законодательством Украины – соответственно, незаконной является и деятельность судов РФ на территории Крыма. Любой акт (документ, решение), выданный органами и/или лицами, предусмотренными частью второй статьи 9, является недействительным и не влечет за собой правовых последствий. То есть после вступления Закона в силу решение крымского суда именем РФ будет недействительным. Вышеуказанные примеры касаются только тех случаев, когда решение суда получают именно для исполнения. Если же решение суда необходимо для других целей (для использования в другом производстве, для установления факта), то нужно исходить из того, где и зачем будет использоваться такое решение. Соответственно, в данный момент, когда правосудие на территории Крыма регулируется сразу двумя государствами, ответ на вопрос, в какой суд обращаться, зависит от того, зачем нужно решение суда, на какой территории оно будет исполняться или использоваться (*Журнал колективу «Єфімов та партнери» «З любовю до права». – 2014. – трав. – № 33*).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ^{1*}

Блог на сайті «i.ua»

Про автора: tehegra777

Украину ожидают революционные перемены: новый закон о документах

Похоже, подзатынувшаяся санта-барбара с украинским биометрическим паспортом все-таки подходит к финальному сезону. Напомню, Украина уже девятый год подряд тужится ввести подобные паспорта, а также провести реформу внутренних документов, дизайн которых не менялся с советских времен (существует даже шутка, что паспорт коровы в Украине более защищенный документ по сравнению с паспортом гражданина – до ликвидации обязательной голографии в 2011 году фактически так и было Кому интересно, краткий обзор

---

¹ * Збережено стиль і граматику оригіналу

предыдущих сезонов этого сериала можно прочитать тут.

Сейчас в Украине сложилась довольно специфическая ситуация. Уже полтора года в стране существует действующий закон о демреестре, по которому должны выдаваться внутренние ID-карты и биометрические паспорта для выезда за границу, чего, однако, не происходит. То есть закон тупо не выполняется, а принятие к нему подзаконных актов прямо саботируется Кабмином и другими органами власти.

Все ухудшается довольно запутанным законодательством и невероятной коррупционной составляющей в практике оформления документов. На одной криминальной схеме с двойной оплатой паспортного бланка, которую создали в 2009 году тогдашний премьер-министр Юлия Тимошенко и министр внутренних дел Юрий Луценко, граждан Украины ежегодно обворовывают на десятки миллионов долларов.

Новая власть, пришедшая на смену беглому президенту Янушеску, похоже, наконец закроет эти болезненные вопросы и правовую неурегулированность. Уже было анонсировано принятие нового закона о документах вместо закона о демреестре. Собственно, соответствующий законопроект вчера внесен в парламент (14 народными депутатами!) и очевидно в том или ином виде будет в ближайшее время принят. По сравнению с фактическим положением дел он абсолютно революционный, а вот по сравнению с законом о демреестре некоторые его положения – выглядят скорее как шаг назад.

Трудно сказать, в каком окончательном виде будет принят этот закон, но на текущий момент он предлагает следующие ключевые нововведения:

1) Вместо внутреннего паспорта с 1 июля 2015 внедряется заламинированная ID-карточка без чипа – Удостоверение личности. Что интересно, в нее предусматривается внесение данных о прописке. Ранее реформа была более радикальной – по эстонскому сценарию, с внесением соответствующей информации в чип. Сейчас это больше напоминает вариант, по которому пошли Молдова и Азербайджан. К минусам относится и то, что карточка выдается только начиная с 16 лет.

2) Загранпаспорт наконец называется просто паспортом. Выдается всем гражданам Украины, независимо от возраста – то есть недоразумение под названием Проездной документ ребенка фактически ликвидируется. При этом предполагается существование двух типов общегражданских паспортов – с чипом и без, последний, видимо, не будет называться биометрическим, а потому не будет безвизовым в ЕС. Его будут выдавать тем гражданам, которые отказываются от паспорта с чипом «по религиозным соображениям». При этом отпечатки (указательных пальцев обеих рук) для паспорта с чипом вовсе не берутся «по медицинским причинам» и у детей до 12 лет, а у остальных граждан берутся по их собственному желанию. Важно, что «после получения заявителем документа, удостоверяющего личность, отпечатки пальцев рук лица немедленно удаляются из всех носителей информации и баз данных уполномоченных органов». С одной

стороны, это хорошо – биометрия не может быть использована в иных целях, с другой стороны – из-за этого исключены даже теоретические шансы на введение биометрического, беспаспортного контроля по примеру Хитроу и Бен-Гуриона.

3) Наконец-то снимается проблема коррупционных платежей. За все виды документов теперь взимается только административный сбор. При этом в законе четко говорится, что этот сбор включает в себя все без исключения расходы, связанные с оформлением документов – фотографирование, бланки и т.п. Стандартная стоимость паспорта теперь – 250 гривен. Текущая стоимость с «минимумом» коррупции – около 400. ID-карточка стоит 50 гривен, что существенно больше внутреннего паспорта, который стоит 17. Не будет больше двух анкет и связанной с этим коррупции при оформлении паспорта: «заявление-анкета» теперь придет на смену «анкете получателя».

4) Заметно сокращаются сроки оформления документов. Стандартный срок оформления паспорта и ID-карты будет 15 рабочих дней (т.е. почти 3 недели), ускоренные сделают за 5 (одна неделя) – стоимость паспорта в этом случае составит 500 гривен, а карты – 150.

5) Ликвидируется принцип установления личности по данным единого демографического реестра. То есть для получения любых документов потребуются обязательно предоставлять документ, удостоверяющий личность. В случае потери таких документов это может быть весьма проблематично. Вместо единого реестра вводится десяток отдельных реестров по всем видам документов, даже реестр проездных документов не является единым, что выглядит довольно странно.

6) Водительские права впервые признаются в качестве документа, удостоверяющего личность на территории Украины. Хочется надеяться, что не за горами тот момент, когда по ним можно будет открыть счет в банке, заверить документы у нотариуса и т.п.

7) Вводится паспорт негражданина – сразу же возникают прибалтийские ассоциации, однако ничего такого: эти документы предназначены для лиц без гражданства, беженцев и тому подобных категорий.

8) Что несет угрозу, относительно либеральные правила транслитерации могут измениться: «Правила транслитерации, применяемые при записи имен граждан Украины, иностранцев и лиц без гражданства в документах, удостоверяющих личность, утверждаются Кабинетом Министров Украины».

9) «Требования к фотографии для получения документа, удостоверяющего личность, устанавливаются Кабинетом Министров Украины» – вот таких забавных ситуаций больше не будет:)

10) На уровне закона подтверждается право обращаться за паспортом и удостоверением водителя независимо от места проживания.

11) Удостоверение личности на возвращение в Украину теперь будет оформляться в день обращения при наличии документов и не позднее трех дней без них. Жаль, что бесплатно.

12) «Документы, удостоверяющие личность, выданные до вступления в силу

этого Закона, являются действительными до окончания срока их действия, предусмотренного законами Украины, или их обмена на соответствующие документы нового образца, которые предусмотрены настоящим Законом». Включая, очевидно, и бессрочные документы – например, внутренний паспорт после 45 лет (<http://blog.i.ua/user/3824401/1411782>). – 2014. – 5.05).

***

Блог на сайті «Кореспондент. net»

Про автора: Лана Александрова, seo-копирайтер, интернет-журналист

Амнистия 2014 г. в Украине рискует оказаться просто фарсом:

Как известно, Закон об Амнистии вступил в силу 19.04.2014, согласно ему прогнозировалось амнистировать около 26 тыс. заключённых. Закон о Люстрации судей вступил в силу 10.04.2014 и призван способствовать очищению судебной системы (всех государственных органов, осуществляющих правосудие). Эти законы были первоочередными, долгожданными и насущными. Также известно, что обычно, недобросовестные, продажные прокуроры и судьи действовали всегда сообща – по негласной договорённости. Теперь же, эти самые коррумпированные судьи и прокуроры очень боятся люстрации, поэтому и продолжают сотрудничать в том же ключе. Особенно, это показательно на примерах узников СИЗО, где находятся, в большинстве своём, общественно не опасные люди, которым несправедливо была вынесена даже мера пресечения. Условия содержания в украинских СИЗО приравниваются к пыткам и расцениваются во многих решениях ЕСПЧ (Европейского суда по правам человека) как необоснованные наказания, которые являются вопиющим нарушением прав человека.

На какие же ухищрения теперь идут судьи, чтобы их приговоры, которые ещё не вступили в силу и которые они выносили заведомо несправедливо, как максимум, – канули в небытие, а как минимум, – не оказали губительного влияния на репутацию псевдо-служителей фемиды? Всё просто. В настоящий момент прокуроры заведомо поддерживают незаконное обвинение завышенным крайним сроком в требовании по приговору, а судьи же избирают очень хитрую тактику – тактику затягивания процесса во времени.

На первый взгляд, может показаться, что судьи используют такие методы только с целью скрыть свою прежнюю анти-законную деятельность, а на самом деле, подобные махинации направлены ещё и на то, чтобы дискредитировать в глазах общественности власть, стремящуюся к позитивным изменениям. Результаты применения такой тактики повлекут за собой не только дальнейшее нерациональное использование государственного бюджета, но и глобальное недоверие граждан к власти, протесты народа, – ведь, снова множество несправедливо осуждённых или ожидающих приговора заключённых так и останутся в тюремных застенках на долгое время.

В данном контексте весьма показательны факты деятельности органов

правосудия в г. Черкассы, где орудуют позорно известные судьи С.М. Башенко и В.В. Орленко. Так в частности, Орленко особо умудрился недавно прославиться своими «справедливыми» приговорами митингующим в поддержку революционного Майдана, когда например, за якобы штурм ОГА арестовал президентского стипендиата, инвалида детства – Владислава Компанийца, случайно оказавшегося возле здания ОГА, избрав меру пресечения для этого дизайнера-студента III курса ЧГТУ, у которого удалены пара метров кишок и часть желудка : два месяца содержания в следственном изоляторе.

Что же касается Башенко, то в эпизодах его судебной практики значится не только давняя приверженность выносить обвинение мирным демонстрантам по статье 185 «Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника міліції» с формулировкой: «Відмова виконувати рішення суду, злісна непокора міліціантам, завдання міліціантам фізичного болю», но и полностью абсурдные решения, нивелирующие права и свободы СМИ, например, Черкасской газеты «Антенна», когда в нарушение ст.56, п.5 Закона «О выборах народных депутатов Украины», Башенко своим постановлением фактически обязал газету нарушить закон о выборах. Именно эти судьи: Орленко и Башенко также причастны к сфабрикованному делу против Виктора Жука – психолога, коуч-менеджера и патриота, узника совести, который уже два года вынужден находиться в Черкасском СИЗО, ожидая апелляционного суда по приговору, не вступившему в силу. Данный неправомысленный приговор вынес судья Орленко, а теперь, когда адвокатом Виктора Жука уже обнаружены и зафиксированы массовые нарушения по делу, когда вышли Законы про амнистию и люстрацию, Орленко лишает этого обвиняемого законного права элементарно завершить ознакомление с документами по процессу, чтобы апелляция не могла быть законно задействована для несправедливо осуждённого. Аналогично Орленко поступает касаясь и других арестантов, в отношении которых поддержал незаконное обвинение. Судья Орленко просто взял теперь себе за практику запрещать регулярно доставлять обвиняемых на ознакомление с их же делами, как того требует Закон. Вот и получается, что уже более полугода грамотный, образованный и умный человек – Виктор Жук, который находится в СИЗО абсолютно безосновательно, не может завершить прочтение материалов по своему же процессуальному делу только лишь потому, что судья Орленко умышленно игнорирует Закон. Очевидно, этот судья давно уже забыл, о чём же действительно гласит истинный объективный Закон Украины, а вместо него руководствуется своим каким-то частным и жалким подобием закона «имени пана Орленко». Вот таким является уродливое обличье некоторых представителей насквозь прогнившей судебно-прокурорской украинской системы. Причины, по которым именно так действуют судьи для личной пользы в сговоре с прокурорами явны и ясны, а вот последствия таких противоправных действий могут оказаться разрушительными не только для власти, которая есть сейчас или которую изберёт украинский народ на президентских и затем на парламентских выборах. К сожалению, выше

перечисленные махинации, если их не остановит в ближайшее время, несомненно, проявятся бедствием для всей Украины в целом (<http://blogs.korrespondent.net/blog/politics/3361846>). – 2014. – 12.05).

***

Блог на сайті «ubr.ua»

Про автора: Н. Вороницкая-Гайдак

Податок на депозити: коли його платити доведеться, а коли можна і не платити??? 27 березня 2014 року ВРУ прийняла ЗУ «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні»... Даний закон має багато цікавих моментів, в тому числі й «новинку» українського законодавства – податок на депозити. Отже, податок з відсотків по депозитам почне в Україні діяти з 01.07.2014 року. Окремо акцентую увагу на тому, що платити податок потрібно буде не з усієї суми депозиту, а лише з суми отриманих відсотків. Більше того, вкладникам самостійно не потрібно буде бігати зі звітами по податкових та сплачувати цей податок, це за нього самостійно зробить фінансова установа. Порядок сплати податку на процентів за депозитами регулюється ст. 164 Податкового кодексу України. Отже, з процентами по депозитам маємо наступну ситуацію:

1) якщо, розмір отриманих процентів не перевищує 17 прожиткових мінімумів (20 706,00 грн.), то розмір податку складає – 0%;

2) якщо, розмір отриманих процентів не перевищує 204 прожиткових мінімумів (248 472, 00 грн.), то розмір податку складає – 15 %; розмір податку в такому випадку максимально складає – 37 270, 80 грн.;

3) якщо, розмір отриманих процентів не перевищує 396 прожиткових мінімумів (482 328,00 грн.), то розмір податку складає – 20%; розмір податку в такому випадку максимально складає – 96 465, 60 грн.;

4) якщо, розмір отриманих процентів перевищує 396 прожиткових мінімумів (від 482 328,00 грн.), то розмір податку складає – 25%; максимальна сума податку законом не визначено. P.S. Прожитковий мінімум на 2014 рік, для працездатних осіб встановлено ЗУ «Про Державний Бюджет України на 2014 рік» і складає 1218 грн. (<http://blog.ubr.ua/pravo/podatok-na-depoziti-koli-iogo-platiti-dovedetsia-a-koli-mojna-i-ne-platiti-7850>). – 2014. – 10.05).

***

Блог на сайті «ubr.ua»

Про автора: К. Манойленко

Создание общественного телевидения: очередной популизм либо демократические трансформации?

13 мая 2014 года, исполняющий обязанности Президента Украины

Александр Турчинов подписал Закон Украины «Об Общественном телевидении и радиовещании Украины». Напомним, 17 апреля 2014 года Верховная Рада Украины приняла Закон «Об Общественном телевидении и радиовещании Украины», за который в целом проголосовало 243 народных депутата. Несмотря на тот факт, что Закон Украины «О системе Общественного телевидения и радиовещания» был принят в нашей стране еще в 1997 году, система общественного телевидения в Украине, к сожалению, так и не начала функционировать. Известно, что активные дискуссии по поводу необходимости создания общественного телевидения в Украине ведутся еще с 2004 года. Это в первую очередь обусловлено требованиями со стороны Европейского Союза, который уже давно обращает внимание на необходимости создания общественного телевидения в Украине.

Что касается самого закона, то им предусматривается создание Национальной общественной телерадиокомпании Украины (НСТУ), которая является юридическим лицом публичного права. При этом документом определены основные задачи НСТУ, среди которых:

- объективное, полное, своевременное и беспристрастное информирование об общественно значимые события в Украине и за рубежом; – содействие консолидации украинского общества;

- развитие и укрепление статуса украинского языка и культуры, содействие развитию языков и культур национальных меньшинств;

- содействие наиболее полному удовлетворению информационных, культурных и образовательных потребностей населения Украины, в том числе путем создания и распространения экономических, историко-документальных, культурных, учебно – познавательных, развлекательных, спортивных программ, программ для детей и молодежи, людей с ограниченными физическими возможностями, национальных меньшинств, других социальных групп;

- оперативное информирование населения о чрезвычайных ситуациях, представляющих угрозу жизни или здоровью людей;

- предоставление гражданам Украины востребованных информационных продуктов, отсутствующих на коммерческом рынке;

- содействие укреплению международного авторитета Украины. Также указанным законодательным актом определены правовые основы деятельности НСТУ, гарантии ее независимости, принципы деятельности, порядок финансирования и структура.

Напоследок хотелось бы отметить, что институт общественного вещания является одним из наиболее эффективных механизмов обеспечения свободы слова и неотъемлемым атрибутом демократического общества. Именно поэтому совсем не удивительным является тот факт, что в последние годы наши власти активно возвращались к вопросу об общественном вещании именно перед очередными выборами. Так было перед парламентскими выборами 2012 года, но тогда ограничились лишь созданием соответствующего законопроекта. Так произошло и сейчас. Будем надеяться, что принятие и подписание данного закона сегодня

является проявлением демократических трансформаций, которые происходят в нашем государстве и действительно после вступления его в законную силу в Украине начнется такая долгожданная работа по созданию и функционированию общественного вещания (<http://blog.ubr.ua/pravo/sozdanie-obshestvennogo-televideniia-ocherednoi-populizm-libo-demokraticheskie-transformacii-7856>). – 2014. – 13.05).

***

Блог на сайті «ubr.ua»
Про автора: Н. Мисник

Об ответственности проверяющих органов за вред, причиненный предпринимателям Народные депутаты поддержали в первом чтении законопроект № 3216-1 «О внесении изменений в закон Украины «Об основных принципах государственного надзора (контроля) в сфере хозяйственной деятельности» относительно ответственности должностных лиц органов государственного надзора (контроля)». Законопроектом предлагается внести изменения в статью 9 Закона об основных принципах госнадзора (контроля) в сфере хозяйственности, согласно которым вред, причиненный физическому или юридическому лицу незаконными решениями, действиями или бездействием должностного или служебного лица органа государственного надзора (контроля), возмещается за счет средств госбюджета, предусмотренных для финансирования этого органа, независимо от вины этого лица. При этом соответствующее должностное или служебное лицо несет перед государством ответственность в порядке регресса в размере выплаченного из бюджета возмещения. Аналогичные изменения предлагается также внести в Налоговый кодекс Украины (законопроект № 3215-1). По мнению депутатов, принятие таких законов позволит защитить права хозяйственных субъектов от незаконных решений, действий или бездействия должностных лиц контролирующих органов и облегчит ведение бизнеса в нашей стране. Однако, с такими оптимистическими прогнозами согласиться довольно сложно. Очевидно, что меры ответственности, предлагаемые законопроектами, не гарантируют реальной защиты предпринимательских интересов.

Так, законопроекты предусматривают, что материальный вред, причиненный предпринимателям, будет возмещаться за счет средств госбюджета, предусмотренных для финансирования конкретного госоргана. Не секрет, что государственный бюджет Украины предусматривает весьма скромное финансирование органов госконтроля. Объемов такого финансирования едва хватает на обеспечение основной деятельности таких органов. Кроме того финансовая деятельность госорганов четко регламентируются индивидуальными сметами. На сегодняшний день эти сметы не предусматривают такой статьи расходов как «выплата материальной компенсации пострадавшим». В связи с этим

наивно было бы рассчитывать, что предприниматель сможет возместить материальный ущерб, причиненный незаконными действиями контролирующих органов. Конечно, законодательная инициатива по привлечению госорганов к материальной ответственности носит положительный характер, однако требует существенных доработок. Само по себе принятие законопроектов № 3215-1 и № 3216-1 не даст фактических результатов. Для обеспечения реальной защиты интересов предпринимателей необходимо установить индивидуальную, в том числе уголовную ответственность должностных лиц госконтроля (<http://blog.ubr.ua/pravo/ob-otvetstvennosti-proveriaushih-organov-za-vred-prichinennyi-predprinimateliam-7862>). – 2014. – 14.05).

***

Блог на сайті «Минфин»

Про автора: А. Охрименко, економіст

Почему МВФ требует повысить тарифы ЖКХ для населения

Очень жаль, что действующая власть не объясняет, зачем нужно повышать тарифы на газ для населения, и в результате создает непонимание. Хотя в докладе МВФ и меморандуме о предоставлении кредита Украине, очень четко записано и расписано, зачем это делать, и к чему это приведет.

МВФ считает, что в Украине очень низкие тарифы на газ для населения. Так, например, в Румынии тарифы на газ для населения около 414 долл. за тыс. куб., в Польше более 600 долл. за тыс. куб, а в Украине всего 85 долл. Специалисты МВФ считают, что предыдущее правительство совершило ошибку, не желая повышать тарифы на газ, и теперь новое правительство должно это исправить.

Согласно расчетам специалистов МВФ общий дефицит НАК Нафтогаз по состоянию на 2014 год составляет почти 62 млрд. грн, из них 1,6 млрд. долл. это еврооблигации корпорации, которые нужно будет погасить в этом году. До этого дефицит НАК Нафтогаз, согласно данным МВФ, был значительно ниже. Так в 2012 году он был 32 млрд. грн, а в 2013 году даже снизился до 27 млрд. грн, и только в 2014 году резко вырос, когда сменилась власть. Согласно информации МВФ, этот дефицит был образован за счет разницы цены между закупками газа НАК Нафтогаз по рыночным ценам и продажей его по заниженным ценам населению. Поэтому МВФ и рекомендует, или точнее требует от правительства Украины повысить тарифы на газ для населения. Согласно требованиям МВФ, в 2014 году будут повышены тарифы на газ для населения на 56% и на 40% на отопление для населения. Но, это только начало. Каждый год, в течение 2015-2017 года, будут повышаться тарифы на газ и отопление для населения на 20 и 40% соответственно, пока не достигнут рыночного уровня. По расчетам МВФ в 2018 году украинцы будут платить за газ и тепло, как жители стран ЕС, и в результате дефицит НАК Нафтогаз исчезнет. Это и является главной целью реформ, которые МВФ требует ввести в Украине, и которые являются обязательным условием

получения кредита.

Требование МВФ уменьшить дефицит НАК Нафтогаз за счет повышения тарифов ЖКХ выдвигалось и раньше. Когда Украина получила кредит от МВФ в 2008 году, были повышены тарифы на газ на 35%, и потом еще на 50%, но это существенно не повлияло на дефицит НАК Нафтогаз. Во многом потому, что НАК Нафтогаз покупает газ не только по рыночным ценам, но и за валюту, и, как результат, девальвация гривны в 2008 году фактически свела на нет эффект от повышения тарифов для населения. Аналогично может произойти в этот раз, если конечно не удастся стабилизировать курс гривны. И только в случае стабилизации курса рост тарифов на газ для населения сможет ликвидировать дефицит НАК Нафтогаз. Согласно расчетам МВФ, в 2018 году Украина будет покупать газ по цене около 341 долл. за тыс. куб, а украинцы будут платить за газ около 400 долл. Сложно сосчитать, сколько это будет в гривне, так как курс гривны, как считает МВФ, будет постоянно изменяться, но даже при текущем курсе гривны, это получается около 4400 грн за тыс. куб газа.

МВФ считает, что рост тарифов на газ существенно не повлияет на расходы украинцев. Согласно их расчетом, если сейчас затраты на оплату услуг ЖКХ в структуре затрат составляют около 5-7%, то после того как состоится повышение, затраты украинцев на ЖКХ будут на уровне 11-13%. Для обеспечения социально незащищенных слоев населения, ожидается, что правительство Украины организует систему компенсации стоимости тарифов ЖКХ. По расчетам специалистов МВФ, воспользоваться компенсациями смогут 4,5 млн. украинских домохозяйств, или 30% всех домохозяйств в Украине. По результатам 2013 года в Украине только 7,5% семей получали компенсацию по тарифам ЖКХ. При этом они считают, что из госбюджета ежегодно нужно будет выделять в виде компенсации около 3 млрд. грн или 55 грн на одну семью в месяц. На данный момент, компенсацию за услуги ЖКХ получает около 1,3 млн. семей и при этом средний размер компенсации составляет 206 грн. Но обеспечить такой большой размер компенсации по тарифам ЖКХ будет сложно, если количество желающих получить компенсацию вырастет как минимум в 3,4 раза, в этом случае из госбюджета потребуется выделить не 3, а почти 9 млрд. грн. А это выглядит проблематично в условиях экономии расходов госбюджета. Да и сейчас, не смотря на то, что сумма компенсаций за тарифы ЖКХ пока рассчитывается по старым объемам, но госбюджет не компенсировал предприятиям теплокоммунэнерго около 0,5 млрд. грн. Так что компенсации можно увеличить, но тогда будет формироваться дефицит уже по долгам перед теплокоммунэнерго.

Остается непонятным, насколько украинцы будут добросовестно и своевременно оплачивать услуги ЖКХ по новым тарифам. Согласно официальным данным за 1 квартал 2014 года украинцы более-менее, нормально оплачивали услуги за поставку газа, там общая сумма задолженности по оплате всего 5% от начисленных сумм. А вот что касается оплаты услуг отопления, то там долги только за первый квартал 2014 года составили около 15% неоплаченных

счетов. А всего украинцы задолжали по услугам ЖКХ около 13 млрд. грн за все предыдущие годы. Поэтому МВФ и требует от украинского правительства повысить платежную дисциплину по оплате услуг ЖКХ. Иначе все расчеты по ликвидации дефицита НАК Нафтогаз так и останутся расчетами.

Дискуссия о том, что Украина может в ближайшее время обходиться без закупки зарубежного газа, даже не рассматривается и не учитывается. Это не возможно. МВФ в своих расчетах на 2014 год запланировал закупку импортного газа на уровне 9 млрд. долл. (в 2013 году Украина купила импортного газа на 9,6 млрд. долл.) и в последующие годы закупка импортного газа будет продолжаться, только частично уменьшится до 8 млрд. долл. в 2018 году.

Вот такие планы у МВФ на Украину, а у Украины на МВФ. Учимся жить как европейцы, платить за газ как европейцы и экономить деньги как европейцы (<http://minfin.com.ua/blogs/okhrimenko/50210>). – 2014. – 8.05).

***

Блог на сайті «Минфин»

Про автора: А. Охрименко, экономист

Почему рекомендации МВФ обречены на провал

Украина вместе с кредитом от МВФ получила и рекомендации о том, как нужно реформировать экономику страны, чтобы в будущем у нас состоялось «экономическое чудо». Надо сказать, что перед тем, как выделить кредит, специалисты провели анализ экономики Украины и составили прогноз развития экономики Украины до 2019 года. Это действительно очень интересная информация, которая позволяет предположить, как будет изменяться экономика Украины в течение следующих пяти лет, и самое главное, за счет каких денег Украина будет погашать 17 млрд. долл. кредита МВФ. Очень умное решение со стороны МВФ, сначала спрогнозировать, сможет ли Украина вернуть эти миллиарды, а потому уже их давать. Но беда в том, что специалисты МВФ, составляя прогноз развития экономики Украины, совершенно не разобрались в нашей экономике, и поэтому их прогноз интересен для специалистов, как аналитический материал, но любой житель Украины скажет, что этого не может быть, потому что этого не может быть.

Чего же не заметили специалисты МВФ в своем анализе и прогнозе

Специалисты МВФ на полном серьезе считают динамику роста ВВП, при этом забывая указать, что около 50% ВВП Украины формируется в теневой экономике, согласно оценке Мирового банка. Поэтому, сам расчет ВВП по годам до 2019 года, это скорее условная цифра, которая вряд ли отражает реальное состояние экономики. Согласно прогнозу МВФ, в 2014 году будет падение ВВП на 5%, а вот в 2015 году рост на 2% и дальше каждый год рост 4-4,5%.

Специалисты МВФ совершенно не обращают внимания на количество наличной валюты, которая обращается на руках у населения, и которая

обслуживает нашу теневую экономику. Как результат, они считают, что в 2014 году общее количество наличной валюты купленной населением будет равно общему количеству проданной населением валюты. Другими словами, они считают, что начиная с 2014 года, украинцы обменяют всю наличную валюту на гривну, и в будущем не будут уже покупать наличную валюту. Поэтому согласно их расчетом нетто-скупка наличной валюты в 2014 году и за период с 2015 по 2019 год равна 0 долларов. Хотя, думаю, вряд ли это возможно в текущих условиях. Даже если украинцы действительно начнут менять больше валюты на гривну, а это очень нужно нашей экономике, то, скорее всего, полный отказ украинцев от скверной привычки скупать валюту вряд ли будет иметь место.

Специалисты МВФ абсолютно уверены, что показатели прожиточного минимума и минимальной заработной платы отражают реальный уровень расходов украинцев. Поэтому, они ругают предыдущее правительство, которое постоянно повышало уровень минимальной заработной платы и пенсии, и очень хвалят правительство Турчинова-Яценюка, за политику замораживания заработной платы и пенсии. Они считают, что за предыдущие годы рост заработной платы и пенсий был очень большим, и это отрицательно сказалось на экономике Украины. Согласно их расчетам именно высокая заработная плата и небывалый рост пенсий привели к тому, что в 2011-2013 годах наблюдался рост покупок импортных автомобилей и бытовой техники, а также одежды и обуви. Теперь же они считают, что благодаря замораживанию заработной платы и пенсий, спрос на Бентли и Мазерати резко упадет, и это положительно скажется на платежном балансе.

Специалисты МВФ уверены, что низкая заработная плата в Украине вызвана тем обстоятельством, что украинцы мало платят за коммунальные услуги. Согласно их расчетам в Румынии жители платят за газ около 414 долл. тыс. куб, а в Польше вообще больше 600 долл. В Украине же жители платят за газ около 85 долл. Эта несправедливость отрицательно влияет на баланс НАК Нафтогаз, который покупает газ в России и ЕС по цене около 400 долл. тыс. куб, и продает украинцам очень дешево. Поэтому они считают, что главная задача экономических реформ Украины, это повышение тарифов на газ для населения хотя бы до уровня Румынии. Согласно их рекомендациям, Украина, начиная с 2014 года и по 2017 год, будет постоянно повышать тарифы на газ для населения и на отопление, чтобы уже в 2018 году украинцы платили за газ, как жители стран ЕС. В результате, специалисты МВФ уверены, что рост затрат украинцев на услуги ЖКХ будет стимулом для бизнеса повышать заработную плату украинцам, чтобы она к 2018 году поднялась до уровня средневосточных стран. Это по-научному называется «сбалансирование стоимости жизни и стоимости рабочей силы».

Самые невероятные мысли специалисты высказывают в отношении нашей системы налогообложения и формирования доходов и расходов госбюджета. Согласно их расчетам в 2014 году ожидается падение ВВП на 5%, но при этом они

ожидают, что рост НДС составит почти 14%. Кроме того, они уверены, что будет ликвидирована порочная практика уплаты авансовых платежей налога на прибыль, чтобы получить возмещение НДС. Они даже считают, что начиная с 2014 года, не будет вообще формироваться долг по возврату НДС, и он будет возмещаться автоматически по ускоренной программе. Старые же долги по НДС будут рефинансированы за счет выпуска ОВГЗ-НДС на сумму 16,7 млрд. долл. Может быть в теории это и возможно, но у нас с 1996 года ведут борьбу за правильность и объективность начисления и уплаты НДС. И пока никаких улучшений не предвидится, ибо методика уплаты НДС и отказ своевременно возмещать НДС, стали неофициальным законом наших фискальных органов.

Среди рекомендаций и советов МВФ действительно есть много интересных и полезных советов и рекомендаций, но беда в том, что они все не учитывают реальную экономику Украины. Поэтому, в целом, никто не спорит, что было бы замечательно, если бы в 2019 году дефицит госбюджета снизился до 2,3%, а поступление доходов госбюджет выросло почти в 2 раза. Но это очень нереальный прогноз, скорее походит для студенческой работы учащихся высшего учебного заведения в США, а не на работу серьезных аналитиков – специалистов, которые хотят реально оценить динамику развития экономики Украины в будущем (<http://minfin.com.ua/blogs/okhrimenko/50512/>). – 2014. – 14.05).

***

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Адвокатське об'єднання АКТІО

Чи варто судитися з Кримом?

Фактична анексія української території АР Крим з боку Російської Федерації (легітимність волевиявлення населення Криму, власне як і договору про приєднання до РФ невизнаної Республіки Крим й досі знаходиться під великим питанням) призвела до того, що українській владі потрібно було унормувати правової режим цієї території з урахуванням власної геополітичної позиції. Така спроба була реалізована шляхом прийняття Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2013 (далі – Закон про окуповані території). Як бачимо, зі свого боку Україна говорить лише про тимчасову окупацію (або інакше – адміністративний контроль) з боку РФ, хоча внесення змін до ст.65 Конституції РФ, де йде мова про те, що Республіка Крим входить до складу Федерації, слід однозначно тлумачити як повну зміну правового режиму території Криму. Такий дуалістичний підхід нівелює всі надбання Закону про окуповані території.

Зокрема, ч. 2 ст.9 Закону про окуповані території говорить про те, що «будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом». Іншими словами діяльність

усіх сьгоднішніх посадових осіб Криму теоретично може оскаржуватися до судів адміністративної юрисдикції України. Таку можливість надають норми, зафіксовані у абз. 2 та абз.4 ч. 1 ст.12 Закону про окуповані території (справи місцевих загальних судів, які виступали як адміністративні, передано на розгляд місцевим загальним судам міста Києва, справи Окружного адміністративного суду АР Крим – передано до Київського окружного адмінсуду, справи Окружного адмінсуду міста Севастополя – до Окружного адмінсуду міста Києва; Севастопольського апеляційного адмінсуду – до Київського апеляційного адмінсуду). Але постає питання доцільності розгляду таких адміністративних справ, оскільки виконати рішення українських судів на території Криму наразі неможливо, оскільки легітимні суб'єкти владних повноважень сучасного Криму не діють, а ті, що діють, – не належать до юрисдикції України.

Інша справа, коли обидві сторони процесу зацікавлені або в остаточному встановленні факту, або у фіксації припинення зміни правовідносин між ними. Йдеться, передусім, про учасників господарського процесу. За таких умов, аби зафіксувати зміни, наприклад, у договірних відносинах між двома контрагентами, які знаходилися на території Криму, зміна підсудності є вкрай нагальною. Та ж стаття 12 Закону про окуповані території говорить про можливість розгляду господарських справ Господарського суду АР Крим – Господарським судом Київської області, а господарських справ Господарського суду міста Севастополя – Господарським судом міста Києва, господарських справ Севастопольського апеляційного господарського суду – Київським апеляційним господарським судом. Однак і в господарському процесі поза судовим регулюванням залишаються такі спори, як: спори про приватизацією державного та комунального майна; справи, що виникають з корпоративних відносин (в разі якщо всі або більшість його учасників залишилися проживати на території Криму); спори, пов'язані з укладенням, зміною, виконанням і розірванням усіх господарських договорів між суб'єктами господарювання і органами державної влади і місцевого самоврядування, включаючи договори, які укладаються шляхом проведення конкурсу, біржових торгів, аукціонів тощо. Дуже важливим є питання розгляду справ про банкрутство. На жаль, на сьогодні можна з сумом констатувати, що домогтися реального задоволення вимог кредиторів від підприємств, що знаходилися в стадії банкрутства, з місцем реєстрації в Криму не можливо. Справа в тому, що більшість таких суб'єктів вже зареєструвалися в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб РФ (своїх колишніх «контрагентів» можна перевірити за посиланням <http://egrul.nalog.ru/>). Й зрозуміло, про жодну заборгованість перед підприємствами України такі підприємства не звітували. Інша справа, якщо суб'єкту господарювання необхідно довести свої збитки перед, наприклад, податковими органами. В такому разі звернення до господарського суду є обов'язковим, інакше доказати свій справжній рівень дебіторської заборгованості буде неможливо.

Щодо підсудності за цивільними справами, то недоцільними до ініціювання

будуть справи: за позовами, що виникають з трудових відносин (в частині відновлення на роботі або сплаті належних сум з підприємств, які зареєстровані на території Криму); про захист прав споживачів; про відшкодування шкоди. Натомість є сенс ініціювати розгляд цивільних справ за позовами: про стягнення аліментів з мешканця Криму, який отримав паспорт громадянина РФ; що виникають з приводу нерухомого майна в Криму, щодо прийняття спадщини спадкоємцями та позови до перевізників, що виникають з договорів перевезення вантажів, пасажирів, багажу, пошти. Справа в тому, що за певних умов домогтися виконання таких рішень судів можна за допомогою міжнародних договорів, укладених між Росією та Україною. Зокрема, Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, укладена у м. Мінську 22.01.1993 (далі – Конвенція), передбачає можливість визнання та виконання судових рішень, винесених у цивільних і сімейних справах, а також вироків у частині цивільного позову. Конвенція діє на території всього СНД, зокрема в Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Казахстані, Киргизстані, Молдові, Таджикистані, Туркменістані, Узбекистані, Україні й, звичайно, Росії. Відтак – на території СНД застосовуються однакові правила щодо визнання і виконання рішень, винесених судами однієї з цих держав на території решти. Питання визнання та виконання вищезазначених категорій судових рішень регулює Розділ III зазначеної Конвенції, встановлюючи порядок визнання таких, що набрали законної сили, судових рішень, залежно від того чи потребують вони примусового виконання, чи ні. Рішення, яке не потребує примусового виконання, відповідно до умов статті 52 Конвенції визнається на території будь-якої країни – учасниці Конвенції без спеціального провадження. Однак, це правило не діє, якщо існує рішення суду цієї країни, винесене раніше у такому самому спорі між тими самими сторонами, і воно набрало законної сили, або ж відповідна справа згідно умов, визначених Конвенцією, або згідно внутрішнього законодавства цієї країни відноситься до виключної компетенції її судів.

За будь-яких умов, наявність такої Конвенції значно підвищує шанси на позитивний розгляд справи в учасників цивільного процесу, аніж в учасників господарського та адміністративного процесів.

Що стосується розгляду кримінальних справ, то наразі це питання потребує додаткового опрацювання у зв'язку із незрозумілістю того, хто представлятиме сторону обвинувачення в таких процесах, та й власне, де саме знаходиться підсудний (підозрюваний). Тим не менш, відзначимо, що за загальними правилами, встановленими Законом про окуповані території, питання, що відносяться до повноважень слідчого судді, у кримінальних провадженнях, що перебувають на стадії досудового розслідування і здійснюються на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, розглядаються слідчими судьями районних судів міста Києва, визначеними Апеляційним судом міста Києва. Справи, що перебували у провадженні судів, розташованих на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, та розгляд яких не закінчено,

були передані до загальних судів м. Києва.

Також нагадаємо, що судові справи щодо спорів, що впливають з факту окупації чи правопорушень, пов'язаних з окупацією, відносяться до окремої категорії справ, які розглядаються за відповідними процесуальними нормами з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Якщо ж в справах, пов'язаних з окупацією, стороною кримінального провадження або цивільним відповідачем є іноземний суб'єкт державної власності, включаючи його органи, установи чи організації, або іноземна юридична особа, передбачена частиною другою статті 96-4 Кримінального кодексу України, зносини здійснюються через посольство або постійне представництво. Однак при цьому не слід забувати, що фактичне звернення до державних органів РФ про виконання таких рішень судів України свідчатиме про визнання юрисдикції РФ на території Криму. Тож чи слід використовувати цей механізм наразі зможуть відповісти напевне політики, аніж юристи... *(<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/2435/1018>). – 2014. – 8.05).*